

Economisch-Statistische Berichten

Rumoer rondom de topfiguren

★

Drs. A. W. Hermse
Het „nieuwe” huurbeleid

★

G. L. A. Ott
Verdelende rechtvaardigheid in musicis

★

L. Aerts
De financiering van de woningbouw
in België

★

Drs. W. C. M. Mutsaers
De positie van de Amerikaanse industrie

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

42e JAARGANG

No. 2068

WOENSDAG 13 FEBRUARI 1957

HOLLANDSCHE SOCIETEIT
VAN LEVENSVZERKERINGEN N.V.

Anderhalve Eeuw

Levensverzekering

HOOFDKANTOOR
Heerengracht 475, Tel. 49100
AMSTERDAM-C.

HEAD OFFICE FOR CANADA
330 Bay Street
TORONTO 1

R. Mees & Zoonen
Bankiers en
Assurantie-makelaars

Rotterdam

Amsterdam - 's-Gravenhage

Delft - Schiedam - Vlaardingen

Alblasserdam

*Beheer en administratie
van vermogens
Executele en bewind-
voering*

3 - 14 MAART 1957

LEIPZIGER MESSE

Technische Messe und Mustermesse
Gratis visum

Alle inlichtingen worden verstrekt door:

Nederlandse Kamer van Koophandel voor Duitsland
Jan van Nassastraat 3 — 's-Gravenhage — Telefoon 777872

LEIPZIGER MESSEAMT · LEIPZIG C1 · HAINSTRASSE 18

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.
Telefoon redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, 6, Place Royale, Brussel, postcheque-rekening 260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 ct.
Speciale nummers f. 2.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij H.A.M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f. 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

Rumoer rondom de topfiguren

Nu de Tweede Kamer onlangs de verhoging der top-salarissen heeft aanvaard, zodat, wanneer ook de Eerste Kamer daaraan sanctie verleent, de Regering een reeds geruime tijd geleden gedane toezegging kan honoreren, zullen de topfiguren in 's Rijks dienst een iets ruimere financiële armslag verkrijgen. Dit zal hun welkom zijn, daar ingaande 1 januari 1957 over een bedrag van f. 6.900 1,15 pCt. wordt gekort wegens het niet gecompenseerde deel der premie A.O.W. en, voor zover hun wedde een bedrag van f. 7.000 (tot aan een grondslag van f. 20.000) overtreft, 5½ pCt. wordt ingehouden wegens verhaal van gezinspensioen, zodat zij van de laatst verleende loonsverhoging van 6 pCt. weinig zullen bespeuren.

Het voorstel tot verhoging van de salarissen van de topfiguren heeft in en buiten de Kamer nogal rumoer doen ontstaan. Naast de bewering, dat het overheidspersoneel als geheel is achtergebleven, zowel t.o.v. hun vooroorlogse beloning als t.o.v. die in de particuliere sector, is gesteld, dat binnen het raam van de overheidssector de topfiguren niet de grootste achterstand te incasseren hebben gekregen.

Ook van de zijde van de onderwijzers en de leraren is protest aangetekend, terwijl de belastingambtenaren, „nourri dans le serail” op het terrein der inkomens, mede blijken te zijn ontstemd. Ter beoordeling van een en ander dient bovenstaand overzicht, dat tot verdieping van inzicht moge leiden. De daarin vermelde jaarwedden vormen het maximaal netto-inkomen van gehuwden in een 1e klasse gemeente met twee niet-verdienende kinderen, berekend naar wat zij „in de beurs” krijgen, dus m.i.v. kindertoeslag en -bijslag, vakantietoeslag, vergoeding ziektekosten, en na aftrek van pensioenverhaal en inkomstenbelasting.

Met 1938/1939 = 100 als basis, ligt het prijsindexcijfer van het levensonderhoud van hand- en hoofdarbeiders (inkomen f. 3.000 tot f. 5.000), in welk cijfer de belastingen

zijn verwerkt, in 1956 op 282 (C.B.S.). Daarnaast gemeten valt in 1956 t.o.v. 1938/1939 over vrijwel de gehele linie een achterstand te constateren. Rangschikt men de in kolom 4 gegeven percentages volgens hoogte, dan valt m.i. te concluderen, dat de topfiguren binnen het raam van de overheidssector niet in die mate zijn opgetrokken, dat van een bevoorrechtiging kan worden gesproken. De functie-index, waarbij de vakman als basis is genomen, bevestigt deze gevolgtrekking. In 1938/1939 was de verhouding vakman-secretaris-generaal 1 : 4,56; in 1956 is dat 1 : 4,26. Uit deze gezichtshoek bezien kan moeilijk worden volgehouden dat de topfiguren, globaal gezien, niet de grootste achterstand te incasseren hebben gekregen.

Speurt men in dit verband naar de oorzaak van het rumoer dan vindt dit m.i. verklaring in het feit, dat in de bezoldiging van het overheidspersoneel, welke afwijkt van die in de particuliere sector, dat niet het starre van de overheidssector kent, de algemene welstand niet wordt weerspiegeld. Vergeleken met 1938/1939 = 100 als basis, ligt het reële inkomen per hoofd in 1956 rond 25 pCt.

hoger dan vóór de tweede wereldoorlog. Niet alleen de topfiguren maar vooral de hoogste middelbare technici, waarvan de beloning in het vlak ligt van de hoofdcommies en waarvan voor velen de pas naar de top is gemarkeerd, voelen zich tekort gedaan. Zolang deze toestand, die ook geldt voor het personeel der lagere publiekrechtelijke lichamen waarvan de salarissen van de topfiguren zullen worden aangepast aan die van hun collega's bij het Rijk, blijft voortduren en de loonpolitiek blijft gericht op verbetering van nu eens deze dan gene groep, waardoor telkens andere groepen in het geweer komen, zolang mag worden verwacht dat het — hoe goed gemotiveerd de partiële verhoging ook zij — rumoerig zal blijven aan het loonfront in de overheidssector.

Groningen.

B. BOLMEIJER.

Rangen	Maximale netto-jaarwedde		Wedde 1956 in pCt. van 1938/39	Functie-index vakman = 100	
	1938/39	1 sept. 1956 a)		1938/1939	1956
1	2	3	4	5	6
Vakman	f. 1.491	f. 4.158	279	100	100
Adjunct-commies	f. 2.187	f. 5.443	249	147	131
Adjunct-commies A	—	f. 6.023	275	—	145
Onderwijzer (met hoofdakke) ..	f. 2.481	f. 7.060	285	166	170
Commies	f. 2.781	f. 6.619	238	187	159
Commies A	—	f. 7.495	270	—	180
Hoofdcommies	f. 3.702	f. 8.370	226	248	201
Hoofdcommies A	—	f. 8.965	242	—	216
Leraar R.H.B.S. 5-j. cursus	f. 4.318	f. 11.422	265	290	275
Referendaris, Ingenieur 1e kl.	f. 4.598	f. 10.903	237	308	262
Administrateur, Hoofdingenieur ..	—	f. 12.142	264	—	292
Raadadviseur in alg. dienst	f. 6.099	f. 15.480	254	409	372
Secretaris-Generaal	f. 6.796	f. 17.706	261	456	426

a) Inclusief de 6 pCt. verhoging per 1 september 1956.

INHOUD

Blz.	Blz.
Rumoer rondom de topfiguren, door B. Bolmeijer	123
Het „nieuwe” huurbeleid, door Drs. A. W. Hermse	124
Verdelende rechtvaardigheid in musici's, door G. L. A. Ott	127
De financiering van de woningbouw in België, door L. Aerts	129
De positie van de Amerikaanse industrie, door Drs. W. C. M. Mutsaers	131
Geld- en kapitaalmarkt, door Drs. J. C. Brezet	132
De Belgische geld- en kapitaalmarkt in december 1956 en januari 1957, door Dr. L. Delmotte	133
Recente publikaties	135
Statistieken	135

COMMISSIE VAN REDACTIE: C. van den Berg; Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries. Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.
COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

Schrijver levert kritiek op de ontwerpen van de Wet tot Wijziging van de Huurwet en van de Wet Grootboek Woningverbetering. De achtergrond van deze ontwerpen is volgens schrijver onveranderd die, welke verantwoordelijk moet worden gesteld voor de impasse, waarin de volkshuisvesting hier te lande verkeert. Wederom moet worden gesproken van een politiek huurbeleid; met economisch denken heeft het weinig of niets uit te staan. In aanmerking genomen het sedert de oorlog veel te lage huurpeil acht schrijver de rechtvaardiging van de blokkering van 50 pCt. der huurverhoging, door te wijzen op „het gevaar van de sedert jaren veelvuldig optredende verwaarlozing van het onderhoud”, tendentieus, temeer daar dit niet gebleken is uit een hiernaar door de Minister ingesteld onderzoek. De regeling van de tussentijdse en de uiteindelijke deblokkering in het ontwerp laat veel te wensen over. De onzekerheid omtrent de uiteindelijke afrekening zal disagio bij eigendomsoverdracht tot gevolg hebben.

Het „nieuwe” huurbeleid

Het ontwerp van Wet tot Wijziging van de Huurwet blijkt, samen met het ontwerp Wet Grootboek Woningverbetering, een getrouwe uitwerking te zijn van het destijds getroffen politieke compromis uit de eerste weken van de Kabinetssformatie na de verkiezingen van juni 1956. De achtergrond van dit ontwerp is onveranderd die, welke verantwoordelijk moet worden gesteld voor de impasse, waarin de volkshuisvesting hier te lande verkeert. Het is wederom een politiek huurbeleid, dat de Regering thans aan de Volksvertegenwoordiging presenteert en heeft met economisch denken weinig of niets uit te staan. Zulks bevreemdt temeer, waar in de Memorie van Toelichting bepaalde algemene economische waarheden, zij het in voorzichtige bewoordingen vervat, voorkomen ook met betrekking tot de prijsvorming in de sector van de woon-diensten en die als beginsel voor het te voeren beleid worden genoemd. Zelfs het rechtvaardigheidsmotief blijkt niet te ontbreken, terwijl dit deel van de M.v.T. wordt afgesloten met de uitdrukkelijke verklaring, dat naar de mening van de bewindsman „het huurbeleid erop gericht zal dienen te zijn dat, wanneer het woningtekort zal zijn ingehaald, de huurprijsbeheersing kan worden opgeheven”.

Volledig onderschrijven wij de door de bewindsman tot uitdrukking gebrachte wenselijkheid om de wettelijke huurverhogingen te beperken tot een peil, dat lager ligt dan de laagste kostprijsuur, die volgens huidige schattingen kan worden bereikt, daarbij onzerzijds aantekend, dat bedoelde schattingen uiteraard speculatief zijn. Aan de hand van veronderstellingen en daarop gebaseerde cijferopstellingen, welke terecht als „gunstige” worden gekwalificeerd, wordt het indexcijfer van de kostprijsuur voor woningwoningen op 292 berekend. Rekening houdend met kwaliteitsverschillen tussen oude en nieuwe woningen, welke als algemeen gemiddelde op 50 punten worden gewaardeerd, zouden „de huurprijzen van de vooroorlogse woningen van het huidige peil van 148 nog tot ongeveer 240 moeten stijgen”. Als eerste etappe wordt voorgesteld de thans geldende huren van vooroorlogse — en daarmee gelijk gestelde categorieën van na-oorlogse — woningen met 25 pCt. te verhogen overeenkomend met 37 punten.

Ook indien men bedoelde cijferopstelling moet zien in het licht van de wel zeer betrekkelijke waarde, welke eraan

mag worden toegekend, geeft zij niettemin blijk van een ernstige poging tot benadering van het huurprijsvraagstuk vanuit een andere dan louter subjectieve en vooringenomen beschouwingwijze. Bepaald weldadig doet het aan thans in de M. v. T. o.a. te kunnen lezen dat: „het kunstmatig handhaven van de huren op een te laag niveau leidt tot een onderwaardering van het woongenot” en naarmate deze toestand langer duurt: „de bereidheid om de werkelijke kosten van de huisvesting te betalen, geringer wordt”, als ook: „te lage prijzen gemeenlijk een relatief te grote vraag naar de betrokken goederen ten gevolge hebben”. De bewindsman erkent ook het euvel van onvoldoende doorstroming als gevolg van het grote huurverschil tussen oude en nieuwe woningen, waardoor „een natuurlijke doorstroming, voorwaarde voor het verkrijgen van het grootst mogelijke nuttig effect van de bestaande woningvoorraad, geblokkeerd” wordt.

De hierboven summier weergegeven gedachtengang kan o.i. in principe, als getuigend van een gezond economisch inzicht en werkelijkheidszin, met instemming worden onderschreven. Ware met betrekking tot de huurverhoging voor woningen de lijn consequent doorgetrokken waarlangs de vorige huurverhogingen werden verwerkt, dan zouden tegen het wetsontwerp slechts dezelfde bezwaren kunnen worden aangevoerd welke terecht in het verleden golden, nl., dat wederom achter de prijzenontwikkeling wordt aangehinkt en de toekomstige ontwikkeling te optimistisch wordt gewaardeerd.

Hoogst bedenkelijk en in dito mate schadelijk voor het benaderen van het gestelde doel achten wij echter, dat de uitwerking geheel ingaat tegen de verstandelijke gevolgtrekkingen, welke uit de gestelde diagnose logischerwijze moeten voortvloeien en een daaraan tegenstrijdig complex van maatregelen wordt voorgesteld hetwelk de doelstelling tot een zuiver „platonische” reduceert en waaraan een doelbewust, op de toekomst gericht, beleid ontbreekt.

Het betreft hier de blokkeringsvoornemens, zoals neergelegd in het ontwerp Wet Grootboek Woningverbetering. In de M. v. T. behorend bij dit wetsontwerp wordt een uitvoerig betoog gehouden ter rechtvaardiging van deze

ingreep in het eigendomsrecht waarvan het gevolg zal zijn dat een bepaalde groep van burgers zich „tijdelijk” een deel van de vruchten van hun eigendom zal zien ontnomen. Een maatregel van zo principieel karakter en tevens zodanig van discriminerende aard, dat zij misschien gerechtvaardigd zou kunnen worden indien van een onmaatschappelijk gedrag en/of grof plichtsverzuim van een bepaalde economische en maatschappelijke categorie, i.c. de groep particuliere huiseigenaren, sprake was.

De M. v. T. doet daartoe blijkbaar een poging door o.a. de aandacht te vestigen „op de toestand waarin het vooroorlogs huizenbezit ten gevolge van de sinds 1940 ingetreden omstandigheden is komen te verkeren”, zomede op „het gevaar van de sedert jaren veelvuldig optredende verwaarlozing van het onderhoud”, waarop herhaaldelijk zou zijn gewezen. Deze argumentatie lijkt ons in hoge mate tendentius. Niet ontkend kan worden, dat op het „euvel” van verwaarlozing van het onderhoud herhaaldelijk is geweest; maar dit houdt nog geenszins in, dat zulks ook terecht geschiedde, terwijl het stellen van de schuldvraag rechtstreeks appelleert aan het beleid, dat door de achtereenvolgende regeringen met betrekking tot het huurvraagstuk is gevoerd. Voor zover er van verwaarlozing van onderhoud sprake is, kan over het algemeen de steeds te late — en onvoldoende — huuraanpassing daarvoor aansprakelijk worden gesteld. Overigens mochten de particuliere huiseigenaren te dezer zake, zij het op indirecte wijze, nog een gunstig testimonium ontvangen getuige de resultaten van een door het Ministerie van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid ingesteld onderzoek, naar de omvang van het effect van de bemoeiingen der Huurcommissie in Nederland krachtens de artt. 8 en 8a van de Huurwet, sinds september 1955. Van de op 1 juli 1956 afgehandelde 2.794 verzoeken bleken 1.553 te zijn ingewilligd, 434 aangehouden, 732 afgewezen en 75 op andere wijze afgedaan. Gezien het grote aantal verhuurde woningen mag elke bewijskracht inzake onmaatschappelijke verwaarlozing van het onderhoud aan deze cijfers worden onzeggd. Bewezen is zij allerminst en dit zou, gezien de ernst van het aangeduide gevaar, als eerste eis moeten worden gesteld.

Terzake van de blokkering speelt dit punt echter in zoverre praktisch niet mede, omdat genoemde maatregel als specifiek doel heeft een feitelijke bijdrage te leveren tot het verbeteren en moderniseren van daarvoor in aanmerking komende woningen. De stelling inzake verwaarlozing van het onderhoud maakt de indruk te moeten dienen als een testimonium paupertatis aan het adres van de particuliere eigenaren ook terzake van verbetering en modernisering. De M. v. T. wijst er nl. op, dat de corrigerende invloed, welke vóór de oorlog van de nieuwe bouw uitging op de oude woningvoorraad en welke ten gunste van het algemene peil van de volkshuisvesting werkte — het aanbrengen van verbeteringen — is verdwenen. Hiermede trapt de M. v. T. echter een open deur in. Reeds jaren lang is door velen, waaronder ook belangstellenden in de volkshuisvesting, gewezen op het feit, dat het huurbeleid in het verleden deze concurrentiemogelijkheid ten zeerste heeft bemoeilijkt, zoal niet veelal onmogelijk heeft gemaakt.

Het voornemen tot blokkering van een deel der gedachte huurverhoging komt o.i. wel in een bijzonder yreemd licht te staan waar de M. v. T. zegt:

„Niet alleen heeft het wegvallen van de concurrentie ten gevolge van het nog steeds grote woningtekort deze prikkel opgeheven, maar ook bood het peil waarop tot op heden de huren der woningen werd gehandhaafd in verband met de

sterk gestegen kosten der verbeteringen onvoldoende gelegenheid om vroegtijdig gelden ter bestrijding van die kosten te kunnen reserveren”.

Het laatstgenoemde was en is inderdaad de voornaamste reden waarom de particuliere exploitanten in de feitelijke onmogelijkheid kwamen te verkeren om hun eigen belangen tezamen met die van hun huurders te dienen door aanpassing — voor zover economisch verantwoord — van de te verlenen woondiensten aan het algemeen geldend niveau. De o.i. eigenlijk logische conclusie, dat de huren dus ingrijpend ten behoeve van deze exploitanten zouden moeten worden verhoogd, blijft echter achterwege. De M. v. T. erkent, dat in het gesignaleerde verschijnsel onmiskenbaar een gevaar schuilt voor het peil van de volkshuisvesting, betreurt deze ontwikkeling en vervolgt:

„Er zou mitsdien alle aanleiding bestaan om die ontwikkeling in andere richting om te buigen, ware het niet, dat de schaarste aan woningen ertoe noopt alle aanwezige bouwcapaciteit voor de bouw van nieuwe woningen te gebruiken. Daardoor wordt de mogelijkheid om gedurende de eerstkomende jaren op enigszins omvangrijke schaal over te gaan tot het aanbrengen van verbeteringen vrijwel uitgesloten. Hierin zal moeten worden berust”.

Naar het ons voorkomt gaat deze motivering aan hetzelfde euvel mank als die, waarmede destijds de bouwcapaciteit werd geacht bepaald te worden uitsluitend door de hoeveelheid beschikbare arbeidskrachten en materialen; een statische visie welke geen oog heeft voor het samenspel tussen kwantiteiten en de levende en strevende mens die op wisselende omstandigheden steeds anders en vaak verrassend reageert. Eerst indien gebleken zou zijn dat de exploitanten, ondanks het ontvangen van een aangepaste beloning voor hun woondiensten, in gebreke bleven met hun maatschappelijke plicht — mede in hun eigen belang —, zou er althans een zakelijke reden zijn om een dergelijke stap te overwegen. Waar hiervan op grond van het gestelde in de Memorie t.a.v. het huidige huurpeil geen sprake is, valt het uitermate moeilijk enig nuttig effect te mogen verwachten van een maatregel welke gebaseerd is op de in de Memorie als volgt weergegeven gedachte:

„Reeds thans zouden de eigenaren een deel van de opbrengst van hun huizenbezit moeten reserveren om te zijner tijd de nodige verbeteringen te kunnen doen aanbrengen. Gezien het eminente algemene belang dat hiermede gemoeid is, achten de ondergetekenden het verantwoord, dat maatregelen worden getroffen, die ten doel hebben deze reservering niet aan het persoonlijk inzicht van de individuele eigenaren over te laten”.

De logica in deze redenering ontgaat ons ten enenmale. Reserveren is nuttig en nodig om bij financiële tegenslagen de daaruit voortvloeiende nadelige financiële gevolgen, zonder schade in de bedrijfsvoortgang, voort te zetten. Dit pleegt uiteraard te geschieden uit de gemaakte winsten in het verleden. Het kan echter een ieder wel bekend zijn, dat van het maken van winst in de particuliere verhuursector geen sprake was, terwijl reservering uit verliezen nu eenmaal niet mogelijk is. Waar de eigenaren, in verband met de veel te lage huren niet konden reserveren, ligt het voor de hand, dat de Overheid daartoe evenzeer niet bij machte is. Waar niet is verliest zelfs de keizer zijn recht. Overigens doet de reserveringsgedachte, gematerialiseerd in een soort van geldpotje, ietwat kinderlijk aan. De afwezigheid van een bepaalde geldsom sluit geenszins de aanwezigheid van een reserve uit; de crisis uit de jaren „dertig” heeft wel aange-toond over welke grote reserves de totaliteit der particuliere eigenaren beschikten en waardoor de ontzaglijke waardedaling van het huizenbezit, zij het in tal van gevallen

ten koste van de financieel zwakkeren, niettemin kon worden opgevangen.

De reserve, welke de ondertekenaren van het ontwerp willen vormen, wordt dan ook niet geput uit gemaakte winsten, maar eenvoudig op papier gecreëerd door het toepassen van een aanzienlijke aftrek op een, naar de berekening van de bewindsman van Volkshuisvesting nog steeds onvoldoende huurverhoging. Geannexeerd wordt een deel van de economische kosten hetwelk in de vorm van een „reserve” wordt gepresenteerd; een staaltje van boekhoud-acrobatiek welke, algemeen toegepast, het Nederlandse economisch bestaan onder de schijn van een zeer tijdelijke „welvaart” spoedig geheel te gronde zou richten. Het kan dan ook in het geheel niet twijfelachtig zijn, dat toepassing van deze voorgenomen maatregel de volkshuisvesting aanzienlijk verder zal brengen op de weg naar totale ontwrichting en het algemeen belang ten zeerste zal schaden. Voorts, dat het particuliere initiatief — zonder welks volledige inzet de woningnood als een woekering in ons volksleven zal blijven voortbestaan — opnieuw en voor de zoveelste maal zal worden afgeschrikt en belet zijn verlossend aandeel in de uitroeiing van dit kwaad te leveren. Op de bovenvermelde gronden zijn wij dan ook van oordeel dat het onderwerpelijke wetsontwerp, als zijnde onvoldoende gemotiveerd en schadelijk in stede van bevorderlijk aan de doelstelling welke ermee wordt beoogd, in het belang van de volkshuisvesting onvoorwaardelijk dient te worden afgewezen.

§

Aangezien het ons niet onbekend is, dat „de politiek” in het huurvraagstuk nog steeds de toon aangeeft, menen wij toch wat nader te moeten ingaan op de inhoud van het ontwerp. De belangrijkste categorieën van woningen, welke buiten de blokkering zullen vallen, zijn die, welke in eigendom toebehoren aan publiekrechtelijke lichamen en zelfbewoners. Overigens zal verreweg het grootste deel van de bestaande woningvoorraad aan de blokkering van de helft der huurverhoging worden onderworpen.

Wat de „heffing” betreft kan van een sluitend systeem worden gesproken en schijnt het relatief niet al te kostbaar. Voor een belangrijk deel is dat het gevolg van de omstandigheid, dat de daarvoor vereiste werkzaamheden in de administratieve sector op de eigenaren worden gelegd. Art. 7, lid 1 verplicht de „stortingsplichtige”, die op 1 juli 1957 verhuurder is, „voor 1 juli 1958 een bedrag ter inschrijving in het Grootboek voor Woningverbetering te storten ter grootte van 50 ten honderd van het verschil tussen de krachtens de Huurwet geldende huurprijs berekend over het tweede halfjaar van 1957 en de huurprijs per halfjaar op 30 juni van dat jaar”. Met huurachterstand, huurschade, vervolgings- en eventuele ontruimingskosten zomede met de incassokosten over de geblokkeerde bedragen houdt het ontwerp geen rekening. De hieruit voortvloeiende financiële schade zullen de eigenaren-verhuurders uit de resterende 50 ten honderd moeten dekken. Een rente van 3 pCt., welke wordt bijgeschreven, zal worden vergoed.

Hetgeen echter terzake van de deblokking wordt gesteld, mag zeker op de kwalificatie van „sluitend” geen aanspraken doen gelden. Ten aanzien van het tijdstip waarop en de voorwaarden waaronder eventuele deblokking zal kunnen plaatsvinden laten wetsontwerp en toelichting de lezer volkomen in het onzekere. „Vermeden moet worden” — aldus de toelichting op art. 17 van het ontwerp — „dat de ingeschreven gelden in kleine bedragen verdeeld worden besteed”.

De bepaling van het tijdstip van tussentijdse deblokking wordt naar een later tijdstip verschoven, verband houdend met de beschikbaarheid aan bouwcapaciteit naar het oordeel van de bewindslieden van „Volkshuisvesting en Bouwnijverheid” en van „Financiën”. Verbeteringen van minimale omvang zouden voor het totale peil van de volkshuisvesting van te geringe betekenis zijn en de daarvoor benodigde fondsen zouden, aldus beide bewindslieden, ook nog wel op andere wijze kunnen worden gevonden. De laatste bemoedigende gedachte werd echter helaas niet nader uitgewerkt. De omschrijving „minimale omvang” en de interpretatie van het begrip „kleine bedragen” laten een zodanige ruimte, dat de betrokken „gerechtigden” geheel in het onzekere blijven. Overigens blijkt uit deze toelichting, hetgeen wij uiterst bedenkelijk achten, dat ook de huurder eventueel als gerechtigde zou kunnen optreden voor kosten in die kwaliteit gemaakt.

Voor zover het tussentijdse deblokking betreft heeft het sterk de schijn, dat daarvan in de praktijk voorshands niet veel terecht zal komen en dreigt de blokkering te onttaarden tot een middel om de Landsoverheid op geforceerde wijze de beschikking te doen krijgen over financiële middelen welke structureel en feitelijk in de particuliere sector thuis behoren en behoren te blijven.

Echter, ook de regeling van de uiteindelijke afrekening laat zeer veel te wensen over. De toelichting op art. 20 hult dit belangrijke punt in dichte nevelen. De lezer oordele zelf:

„Wat behoort te geschieden met geblokkeerde gelden, die niet op de in de artikelen 17 en 19 geregelde wijze uitbetaald worden, dient naar de mening van de ondergetekenden bij voorkeur aan regeling bij een te zijner tijd op hun beider voordracht vast te stellen algemene maatregel van bestuur te worden overgelaten, mits slechts vaststaat, dat ook in deze gevallen uitbetaling uiteindelijk plaatsvindt en de regel gehandhaafd blijft, dat de claim met de woning overgaat; de belanghebbenden kunnen daarmede dan rekening houden. Teneinde zo nodig monetair ongewenste gevolgen van deze uitbetaling te vermijden, is de mogelijkheid geopend de uitbetaling in de vorm van schuldbewijzen ten laste van Nederland te doen plaats hebben en eventueel bij gedeelten op achtereenvolgende tijdstippen”.

De hierdoor ontstane onzekerheid omtrent de uiteindelijke afwikkeling van de vorderingen der rechthebbenden op de Overheid doet o.i. ernstig afbreuk aan de „waardevastheid” der geblokkeerde gelden bij eigendomsoverdrachten van de betrokken objecten. Een meer of minder aanzienlijk disagio zal daarvan stellig het gevolg zijn.

Het ontwerp van Wet betreffende Fiscale Voorzieningen in verband met de reservering van gelden voor verbetering van woningen geeft ons weinig aanleiding tot commentaar. Voor particuliere huiseigenaren die dus de woningverhuur niet als bedrijf of beroep uitoefenen gelden de stortingen ter inschrijving in het grootboek als kosten van verwerving en zijn als zodanig aftrekbaar voor het jaar, waarin de stortingen zijn gedaan. De uitbetaling van de geblokkeerde gelden wordt daartegenover als inkomen beschouwd en fiscaal genoten geacht volgens de gewone regelen van art. 15 van het Besluit op de Inkomstenbelasting 1941.

De toelichting op art. 5 vermeldt, dat het recht op terugbetaling van de ter inschrijving in het grootboek gestorte gelden en van de bijgeschreven rente geregeld is als een recht, dat inherent is aan de woning. Voor de heffing van het registratierecht of bij overgang volgens art. 1, 2e der Successiewet wordt, bij de bepaling van de verkoopwaarde van een woning, de grootboekinschrijving als waardeverhogende factor uitdrukkelijk uitgesloten.

Het perfectionisme dat zich, wat het muziekleven betreft, in België, Duitsland en Frankrijk vooral toespitst op de opera, bestaat in ons land op het gebied der symfonie-orkesten. Zulk streven naar volmaaktheid is kostbaar; het rijkssubsidie voor orkesten en, naar aangenomen mag worden, ook de gemeentelijke en provinciale subsidies zijn aanzienlijk gestegen. Dit houdt in een groeiende belangstelling van de Overheid voor de optimale besteding van deze gelden. Zou de Regering ingaan op de voorstellen van de door de Minister van O., K. en W. ingestelde commissie-Witteman — wier taak het o.a. was advies uit te brengen over de indeling in klassen van de door het Rijk gesubsidieerde symfonie-orkesten en over de afstand is salaris tussen deze categorieën — dan betekent dit o.a. een vrij aanzienlijke nivellering van de bezetting der orkesten en een vrij geringe wijziging in de bestaande salarisverhoudingen.

Verdelende rechtvaardigheid in musicis

Zo goed als zeker telt geen land ter wereld, zowel naar verhouding tot zijn oppervlakte als tot zijn bevolking, zoveel symfonie-orkesten als Nederland. Terwijl ons land wat de operacultuur betreft ontegenzeggelijk een achterstand vertoont tegenover de buurlanden België en Duitsland, is het aantal volwaardige orkesten, welker taak het is concerten te verzorgen, te onzent opmerkelijk veel groter dan bij de andere Westeuropese volkeren. Men kan dat gevoeliglijk beschouwen als een gevolg van ons perfectionisme, dat bijv. niet wil berusten in het geven van symfonieconcerten en het verzorgen van koorbegeleidingen door een operatorkest, zoals dat in de meeste muzieksteden van West-Duitsland gebruikelijk is.

Het perfectionisme van Belgen, Duitsers en Fransen, dat zeer zeker bestaat, spitst zich gaarne toe op de opera, het onze, wat het muziekleven betreft, op de orkesten. Zulk streven naar volmaaktheid is kostbaar. Men ondervindt dat voortdurend bij het stelselmatig opbouwen van ons muziekleven, welks kosten voor de openbare kassen, vergeleken met vóór de oorlog, zeer sterk zijn toegenomen. Het rijkssubsidie voor de orkesten, dat volgens de begroting voor 1938 in totaal f. 132.500 bedroeg, is gestegen tot f. 2.650.000 voor 1957. Aangenomen mag worden, dat de stijging van gemeentelijke en provinciale subsidies naar verhouding nog veel aanzienlijker is.

Dat houdt in een groeiende belangstelling van de Overheid voor de optimale besteding van deze gelden, en niet het minst voor de manier, waarop deze steeds wassende muzikale geldstromen op de meest bevruchtende wijze door het totale Nederlandse grondgebied kunnen worden gestuwd. De ervaring van de Regering op dit terrein is vrij nieuw en kan op geen stukken na worden vergeleken met die bijv. inzake de rijkswaterstaat. Bovendien gaat het hier om een geestelijk grensgebied, waar zeker in de boezem van het Nederlandse volk enige terughoudendheid van regeringswege op prijs wordt gesteld. Toch kan in onze tijd van toenemende werkclassificatie enz. de Overheid bezwaarlijk onverschillig blijven voor sommige verschijnselen in de muzikale wereld, die tegen bepaalde moderne tendenties ingaan. Men kan dit, eenvoudig gesteld, aldus formuleren: waarom moest, om terug te gaan tot omstreeks 1950, een eerste blazer van het Concertgebouworkest tot f. 6.600

's jaars verdienen, terwijl zijn collega te Arnhem het met een maximum van f. 4.250 moest stellen? Het antwoord luidt dan gaarne, dat het Concertgebouworkest heel iets anders is, vanwege Amsterdam en wat al niet. Op zichzelf kan dat zeer plausibel klinken, maar het is weinig in harmonie met de praktijk op zo menig ander respectabel gebied, zoals dat van hoogleraren aan rijksuniversiteiten of presidenten van gerechtshoven, in wier jaarwedden allengs allerlei van oudsher bestaande verschillen wegens standplaats aanzienlijk werden gereduceerd of opgeheven.

In elk geval heeft de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen op 10 september 1955 een commissie ingesteld, onder voorzitterschap van Mr. Dr. P. J. Witteman, welker taak het was advies uit te brengen over de indeling in klassen van de door het Rijk gesubsidieerde symfonie-orkesten, over de afstand in salaris tussen deze verschillende categorieën, alsmede over de artistieke betekenis en de mogelijkheid van artistieke ontwikkeling van het Overijssels Philharmonisch Orkest en het Frysk Orkest. Deze commissie heeft, gezien de gemiddelde snelheid van dergelijke lichamen, in zeer behoorlijk tempo gewerkt, zodat reeds 27 maart 1956 haar rapport bij de Minister kon worden ingediend.

Alvorens haar standpunt te bepalen heeft de commissie de vertegenwoordigende organisaties der betrokken orkesten gehoord, verder de Nederlandse Toonkunstenaarsbond als algemene vakorganisatie, terwijl ook de Nederlandse Opera en de Nederlandse Radio Unie in dit onderzoek werden betrokken, klaarblijkelijk omdat opera en omroep zijdelings bij dit onderwerp zijn geïnteresseerd. Bij herhaling heeft de commissie tijdens deze peilingen moeten ervaren, dat de verlangens van deze verschillende organisaties met elkaar in strijd waren, welke constatering geen enkele enigszins ter zake kundige ook maar in het minst zal hebben verwonderd.

Voorstellen der commissie.

Tot de belangrijke voorstellen der commissie mag men rekenen een wijziging in de bestaande salarisverhouding tussen de orkesten onderling, waarbij het Concertgebouworkest op 100 wordt gesteld en de salarissen der andere orkesten daarvan worden afgeleid volgens een schaal, die

hieronder wordt weergegeven. Verder een wijziging in de bezetting, voor zover deze wordt gesubsidieerd, en ten slotte een vereenvoudiging in de groepsindeling van de orkesten, waarbij deze uniform wordt teruggebracht tot vier categorieën.

Orkest	Salaris		Bezetting	
	Norm Commissie	Norm per 1 jan. 1956	Thans	Voorstel
	A	B'	C	D
Concertgebouworkest	100	100	102	102
Residentie-Orkest ...	90	88	85	92
Rotterdams Philh. Orkest	85	77	78	88
Utrechts Sted. Orkest	80	77	77	88
Brabants Orkest	75	72	56	72
Gelders Orkest	75	72	56	72
Groninger Orkest Vereniging	75	72	56	68
Limburgs Symphonie Orkest	75	72	56	68
Noordholl. Philh. Orkest	75	72	56	72
Overijssels Philh. Orkest	75	45	60 *)	68
Frysk Orkest	75	42	41	68

De cijfers onder A, C en D zijn, behoudens dat gemerkt *), ontleend aan het rapport; die onder kolom B zijn van andere zijde verkregen en ter oriëntering bijgevoegd, met dien verstande dat zij in verband met de verschillen in de bestaande groepsindeling slechts benaderend kunnen worden geacht. Inmiddels zijn de verhoudingen door een zeer recente beslissing van het College van Rijksbestedelaars ook voor die onder A weer enigszins gewijzigd. Men houde er rekening mee, dat de getallen onder C en D betrekking hebben op het aantal orkestleden, waarvoor subsidie wordt verleend; van sommige orkesten is het aantal werkende leden echter groter. Dit geldt niet voor het Overijssels en het Frysk Orkest, die tot nu op een andere basis werden gesubsidieerd; de cijfers daarvan onder C geven de reële bezetting per 1 januari 1956 weer.

Mocht de Regering, wat overigens zo goed als zeker mag worden geacht, op deze voorstellen ingaan, dan betekent een en ander:

1. inzake de bezetting van de orkesten een vrij aanzienlijke nivellering;
2. afgezien van de mutaties aan het begin van de ranglijst door het op de derde plaats stellen van het Rotterdams Philharmonisch Orkest en aan het eind daarvan door het optrekken van het Overijssels en het Frysk Orkest een vrij geringe wijziging in de bestaande salarisverhoudingen;
3. dat de vraag naar de betekenis en de ontwikkelingsmogelijkheden van de orkesten in Friesland en in Overijssel, waarop het rapport niet rechtstreeks ingaat, indirect zelfs in zeer positieve zin wordt beantwoord.

Een vrij principieel standpunt heeft de commissie ingenomen ten opzichte van het verlangen der orkesten, dat de bestaande subsidiebasis, die zich nu beperkt tot de orkestleden, zou worden uitgebreid tot de salarissen van dirigent(en), administratief personeel, directeur, zakelijk en artistiek leider. Zij wijst dat af, o.a. omdat een dirigentsalaris moeilijk aan bepaalde normen kan worden gebonden. Ook daarbij is een „markt”. Het standpunt van de commissie komt ons echter juist voor op deze grond, dat wanneer de Overheid nu alles gaat betalen, de prikkels tot de gewenste graad van inspanning wellicht zeer zwak konden worden. Wel heeft de commissie aanbevolen de pensioenkosten in de subsidieregeling op te nemen, een toestand, die reeds bij verscheidene orkesten voorkomt.

De muzikale arbeidsmarkt.

Bij de beschouwing van deze voorstellen mag niet uit het

oog worden verloren, dat in dit rapport de toekomstmuziek ruimschoots is verwerkt. Veel ervan kan slechts langs lange lijnen der geleidelijkheid worden verwezenlijkt. Dit geldt niet zozeer de financiële gevolgen, want in feite zijn de salarisvoorstellen reeds verwezenlijkt en kent het Concertgebouworkest zelfs een afwijking naar boven van de voorgestelde norm. De moeilijkheid ligt vooral in het huidige tekort aan musici.

Over dat tekort is men reeds sinds de eerste oorlogsjaren doende, toen van rijkswege de salarissen der orkestmusici op een geheel andere basis werden geplaatst en tevens de periode van voortdurende uitbreiding der orkesten werd ingezet. Aan dit probleem kleeft de moeilijkheid, dat de grenzen tussen een tekort en een teveel bijzonder nauw kunnen zijn. In ons land zijn bijv. met inbegrip van opera en radio ongeveer 20 harpistes(n) nodig. Komt men er 3 tekort en zou men aan elk conservatorium met het oog daarop enkele harpistes gaan opleiden, dan is er na een bepaalde tijd plotseling een teveel, tenzij men dat nauwkeurig op elkaar weet af te stemmen. Men is overigens bezig door nauwkeurige prognoses inderdaad te trachten ernstige verstoringen van het evenwicht op deze muzikale arbeidsmarkt te voorkomen.

Wat de salarissen zelf aangaat, lopen de voorstellen der commissie van een top ad f. 10.000 (inmiddels verhoogd met de f. 300, die de orkestleden van het Concertgebouworkest erbij hebben gekregen) tot de basis, d.i. het aanvangsloon van groep IV der provinciale orkesten ad f. 3.900, waarbij, in verband met het huidige tekort van orkestmusici, nog een mogelijkheid openstaat, voor een lagere jaarwedde aankomende krachten in dienst te nemen. Ten aanzien van deze uitersten kan worden opgemerkt, dat de top in wezen een beperkte betekenis heeft ten opzichte van de werkelijke inkomens, omdat deze krachten als concertmeester en solo-cellist door solistisch optreden, optreden voor grammofoon en omroep, lessen e.d. hun inkomsten veelal aanzienlijk kunnen uitbreiden, terwijl aan de basis de toestand weer zo is, dat gezien de moeilijke opleiding en de hoge eisen, heden ook aan de musici van provinciale orkesten gesteld, de toevloed van musici bij deze conjunctuur waarschijnlijk niet groot zal zijn.

Overziet men, aan de hand van dit rapport, de toestand van ons orkestwezen als geheel, dan bespeurt men welke moeilijke klippen de Overheid bij haar beleid in dezen heeft te omzeilen. In deze probleemstelling speelt de radio-omroep nog een rol als extra-klip, vanwege zijn financiële zuigkracht. Er werken thans ca. 770 musici aan de elf gesubsidieerde orkesten en ruim 350 musici bij de omroep, en in verband daarmee vraagt de commissie-Witteman zich voorzichtig, doch vrij veelzeggend af, „of door een andere spreiding van de in ons land aanwezige orkestmusici de thans bestaande moeilijkheden niet aanzienlijk zouden verminderen”. Met die andere spreiding wordt dan klaarblijkelijk bedoeld: minder musici bij de omroep, dus meer bij de orkesten.

Een antwoord op zulke vragen impliceert weer bemoeienis van bovenaf. Hoe teer dat punt echter is, werd duidelijk te verstaan gegeven door de jonge doctor h.c. in de letteren en wijsbegeerte, Eduard van Beinum, dirigent van het Concertgebouworkest, die in een zeer lange rede bij zijn promotie zijn bezorgdheid heeft uitgesproken over de verambtelijking van onze orkesten als gevolg van het huidige subsidiestelsel. Het wil ons voorkomen, dat deze rede een indirect antwoord was op het rapport-Witteman; een roep om minder toezicht van de Overheid en om meer

Hoewel in 1945 in België woningschaarste heerste, kwam de woningbouw, hoofdzakelijk als gevolg van de sterk gestegen bouwkosten, slechts moeizaam weer op gang. Na de totstandkoming van de Wet De Taeye en de Wet Brunfaut kwam hierin verandering. Deze wetten maakten de financiering n.l. minder bezwaarlijk. Naar schatting zijn in de periode 1945-1955 340.000 woningen, waarin in totaal fr. 125 mrd. is geïnvesteerd, gereedgekomen. Ondanks de stagnerende groei der bevolking bestaat er in de stedelijke en industriële centra, vooral in de lagere huurklasse, nog een zekere woningschaarste. Hierbij spelen verschillende factoren een rol. Zo berust de Belgische woningbouw overwegend op particulier initiatief; slechts ongeveer 15 pCt. kan na de oorlog als overheidsbouw worden beschouwd. Hiermee hangt ook samen dat bijna 50 pCt. van de gereed gekomen woningen voor zelfbewoning bestemd zijn.

De financiering van de woningbouw in België

Hoewel er bij het einde van de tweede wereldoorlog op vele plaatsen in België onbetwistbaar een woningschaarste heerste, kwam de bouwbedrijvigheid, hoofdzakelijk ingevolge de buitensporig gestegen bouwkosten, slechts moeizaam opnieuw op gang. Het waren voornamelijk de wetten van 29 mei 1948 (Wet De Taeye houdende toekenning van staatspremies om niet bij de bouw van eigen woningen) en van 15 april 1949 (Wet Brunfaut tot regeling op langere termijn, van de financiering van de Nationale Maatschappij voor Goedkope Woningen en Woonvertrekken; van de Nationale Maatschappij voor de Kleine Landeigendom en van het Woningfonds van de Bond der Kroostrijke Gezinnen van België), die daarin verandering brachten.

Blijkens kolom 2 van bijgaande tabel kwamen er tijdens de periode 1945-1955 in België 262.000 nieuwe woongebouwen tot stand, waarvan nauwelijks 23.000 vóór 1948. Deze 262.000 woongebouwen vertegenwoordigen naar schatting ongeveer 340.000 woongelegenheden. Dit laatste cijfer mag evenwel niet beschouwd worden als het netto-acres van de woningvoorraad sedert einde 1944; het bevat immers de ter vervanging opgerichte woningen, terwijl het daarentegen geen rekening houdt met het verlies aan woningen door verwoesting of verandering van bestemming en evenmin met de winst aan woningen ingevolge omvorming van tot dan toe voor andere doeleinden aangewende ruimten.

Of met dit, gelet op de stagnerende bevolkingsevolutie, vrij aanzienlijk bouwvolume de uiteraard gelokaliseerde

(vervolg van blz. 128)

geld. Dat zijn twee dingen, die moeilijk samengaan en waarover het laatste woord noch is gesproken, noch geschreven.

De zeer boeiende vraagstukken, die in deze rede werden aangesneden, zouden een uitvoerige studie eisen, waarmee een commissie geruime tijd bezig kan zijn. Het uitermate bondige rapport van de commissie-Witteman heeft echter deze verdienste, dat het een duidelijk afgebakende weg aanwijst, waaraan de Regering voor de naaste toekomst iets heeft.

Rotterdam.

LEO OTT.

woningtekorten zijn opgeheven, valt nochtans te betwijfelen. In het merendeel der stedelijke en industriële centra zou er nog steeds met woningschaarste, vooral in de lagere huurklassen, af te rekenen vallen. Deze eerder tegenstrijdige constatering houden nauw verband met sommige kenmerken van de Belgische woningbouw, die ook voor de structuur van de financiering van bijzondere betekenis zijn.

Vooreerst berust de Belgische woningbouw overwegend bij het particulier initiatief; de overheidsbouw, d.i. de bouw — deels voor verhuur, deels voor verkoop — van volkswoningen door de Nationale Maatschappij voor Goedkope Woningen en Woonvertrekken, door de Nationale Maatschappij voor de Kleine Landeigendom — tot nog toe uitsluitend voor verkoop — en, hoewel in zeer bijkomende orde, door sommige gemeenten, vertegenwoordigde na de oorlog gemiddeld ongeveer 15 pCt. van het totaal.

Daarbij komt dat de particuliere bouw grotendeels is afgestemd op het verwerven van eigen woningen. Van 1949 tot 1955 werden er niet minder dan 113.000 premies voor de bouw van volkswoningen uitgekeerd. Bij de telling op 31 december 1947 bleek dat nagenoeg 40 pCt. van de woningen door de eigenaar betrokken werden. Volgens een in oktober 1953 door een studiegroep van het „Institut de Sociologie Solvay” ingerichte enquête was die verhouding alsdan tot 47,5 pCt. gestegen. Indien het gemiddelde groeiritme geldig is gebleven, zou die verhouding nu reeds ruim 50 pCt. moeten bereiken.

Het overwegende aandeel van de eigen woning in de bouwactiviteit verklaart o.i. eveneens voor een goed deel het feit dat, zoals uit de statistieken van de bouwvergunningen af te leiden is, de nieuwe woningen over het algemeen eerder aan de ruime kant uitvallen en vrij goed van comfort voorzien zijn.

Voorts heeft het overwicht van de eigen woning insgelijks geleid tot onevenwichtigheden, zowel in de regionale spreiding, als in de verdeling van de nieuwe woningen over de verschillende grootteklassen van gemeenten. De naoorlogse woningbouw heeft zich inderdaad vooral in de noordelijke provincies en in het Brusselse gelokaliseerd, terwijl hij in het Waalse landsgedeelte geenszins in verhouding stond tot de demografische betekenis van dit

gebied. Op een ander vlak beschouwd, blijkt de woningbouw bijzonder aanzienlijk geweest te zijn in de kleinere en middelgrote gemeenten; in de grotere centra daarentegen, bleef hij naar verhouding beperkt in omvang. Dit laatste is goeddeels toe te schrijven aan de beduidend hogere grond- en bouwprizen en niet zelden ook aan de meestal kostprijs-bezwarende stedenbouwkundige voorschriften in de steden. Daarnaast staat het eveneens vast dat, zowel in de steden als in Wallonië, psychologische factoren de eigen woning minder gegeerd maken.

Zoals uit kolom 3 van bijgaande tabel blijkt, werden er tijdens de beschouwde periode nagenoeg fr. 125 mrd. geïnvesteerd in de sector van de woningbouw (bouw en verbouwing). Volgens de cijfers, berekend door de „Groupe d'Etudes de la Comptabilité Nationale” van het „Institut de Sociologie Solvay” en die enigszins beneden de hier gebezigde blijven, vertegenwoordigde de woningbouw tijdens de periode 1948-1953 ongeveer 19 pCt. van de brutokapitaalvorming, exclusief voorraden, en 3 pCt. van het bruto nationaal produkt.

Aanvankelijk stijgen de investeringsbedragen minder snel dan het aantal gebouwen, hetgeen toe te schrijven is aan de gezamenlijke invloed van een geleidelijke, hoewel lichte daling der bouwkosten en van het voortdurend groeiende aandeel der volkswoningen, waarvan de eenheidsprijs lager ligt dan bij meer luxueuze woningen. Vanaf 1949 blijft dat aandeel daarentegen vrij stabiel, terwijl de bouwkosten een nieuwe, op heden nog niet ten einde gekomen, opwaartse beweging inzetten. De na het

*Woningbouwinvesteringen en -financiering in België,
1945-1955 a)*

(bedragen in mrd. fr.)

Jaar	Aantal voltooide woninge- bouwen (× 1.000)	Woning- bouw- investe- ringen	Woningbouwfinanciering			
			Overheid b)	Parasta- tale in- stellingen c)	Particu- liere on- dernemin- gen d)	Particu- liere e)
1	2	3	4	5	6	7
1945	3,2	4,0	—	0,4	0,1	3,5
1946	7,7	7,2	0,0	1,5	0,4	5,3
1947	12,2	8,8	0,7	1,7	0,7	5,7
1948	19,4	9,9	0,9	2,6	1,0	5,4
1949	28,7	11,4	1,0	4,5	0,8	5,1
1950	35,5	13,3	1,3	5,7	1,0	5,3
1951	28,2	12,6	1,7	4,8	1,4	4,7
1952	26,5	11,8	1,3	5,0	1,3	4,2
1953	31,2	13,8	1,0	5,9	1,5	5,4
1954	35,6	15,8	1,1	6,7	1,8	6,2
1955	33,8	16,2	0,8	6,2	1,9	7,3
Totaal	262,0	124,8	9,8	45,0	11,9	58,1

a) Bronnen: voor kolom 2, Nationaal Instituut voor de Statistiek; voor kolommen 3 t/m 7, Algemene Spaar- en Lijfrentekas.

b) Staat (voorlopige en definitieve oorlogsschadevergoedingen, premies), provincies (premie en leningen) en gemeenten (premie, leningen en rechtstreekse bouw).

c) Algemene Spaar- en Lijfrentekas, Nationale Maatschappij voor Goedkope Woningen en Woonvertrekken, Nationale Maatschappij voor de Kleine Landeigendom, Centraal Bureau voor Hypotheek Krediet, Nationale Kas voor Beroepskrediet, Nationaal Instituut voor Landbouwkrediet, Nationale Kas voor Bediendenpensioenen, Nationaal Werk voor Oorlogsinvaliden, „Crédit immobilier des Chemins de fer belges”, Woningfonds van de Bond der Kroostrijke Gezinnen (dit is in feite een particuliere instelling, doch zij wordt praktisch uitsluitend door de Algemene Spaar- en Lijfrentekas gefinancierd).

d) Particuliere financiële instellingen (vooral verzekering- en hypotheekmaatschappijen) en handels- en nijverheidsondernemingen (voor huisvesting van personeel).

e) Eigen middelen van de particuliere bouwheren en gelden rechtstreeks gelend van andere particulieren.

uitbreken van het Korea-conflict ingevolge kredietschaarste ingetreden vertraging is eveneens duidelijk merkbaar. Op grond van de onlangs door de Regering aangekondigde anti-inflatoire actie kan verwacht worden dat het woningbouwvolume vanaf 1957 opnieuw zal krimpen.

De andere kolommen van de tabel geven een inzicht in de financiering van dit investeringsvolume. Voor het geheel van de beschouwde jaren vertoont die financiering verhoudingsgewijze volgend beeld:

Overheid	7,8 pCt.
Parastatale instellingen	36,1 „
Particuliere ondernemingen	9,5 „
Particulieren	46,6 „
Totaal	100,0 pCt.

Voor de Overheid is de 7,8 pCt. te splitsen in 6,8 pCt. (8,5 mrd.) voor de Staat en 1,0 pCt. (1,3 mrd.) voor provincies en gemeenten. In de parastatale sector nemen de vier belangrijkste instellingen voor huisvestingskrediet, t.w. de Algemene Spaar- en Lijfrentekas, de Nationale Maatschappij voor Goedkope Woningen en Woonvertrekken, de Nationale Maatschappij voor de Kleine Landeigendom en het Woningfonds van de Bond der Kroostrijke Gezinnen, met tezamen fr. 34,7 mrd., 27,8 pCt. voor hun rekening, terwijl de overige 8,3 pCt. (11,3 mrd.) het aandeel der andere zes instellingen uitmaakt. Bij de particuliere ondernemingen vertegenwoordigen de financiële instellingen 7,8 pCt. (9,8 mrd.) en de handels- en nijverheidsondernemingen 1,7 pCt. (2,1 mrd.). De bijdrage van de particulieren zelf is verreweg overwegend, hetgeen ten nauwste verband houdt met de grote betekenis van de eigen woning in de Belgische woningvoorziening. De voor bouw verstrekte leningen maken normaal, naar gelang van de aard van de woning, slechts 40 à 60 pCt. van de effectieve kostprijs uit.

De bovenstaande analyse van de financiering gaat uit van de voor de woningbouw rechtstreekse geldbron. Zowel de Staat als de Algemene Spaar- en Lijfrentekas dragen echter in aanzienlijke mate bij tot de financiering van de andere bij de woningbouw betrokken parastatale instellingen (uitzondering dient te worden gemaakt voor de Nationale Kas voor Bediendenpensioenen).

Naast zijn rechtstreekse deelneming in de woningbouwfinanciering ten belope van fr. 8,5 mrd., heeft de Staat tijdens de beschouwde periode, grotendeels in de vorm van leningen, nog fr. 8,8 mrd. voor bouwdoeleinden aan enkele parastatale instellingen (N.M.G.W.W., N.M.K.L. en C.B.H.K.) voorgesloten. Zijn totale aanbreng bedraagt aldus fr. 17,3 mrd. of 13,9 pCt.

Harerzijds heeft de Algemene Spaar- en Lijfrentekas een bedrag van fr. 18,9 mrd. rechtstreeks aan de financiering van de woningbouw besteed. Daarnaast werden nog fr. 7,1 mrd. van de gelden, die zij aan de andere parastatale lichamen (voornamelijk N.M.G.W.W., N.M.K.L., C.B.H.K. en Woningfonds) ter beschikking heeft gesteld, door deze laatste voor hetzelfde doel aangewend. Dienovereenkomstig belooft de totale bijdrage van de Algemene Spaar- en Lijfrentekas fr. 26,0 mrd. of 20,8 pCt.

Het aandeel van de particuliere ondernemingen moet ook enigszins hoger liggen dan het boven aangegeven percentage (9,5 pCt.). Door intekening op de obligaties en kasbons, uitgegeven door sommige parastatale instellingen, hebben zij ook langs indirecte weg de woningbouw gefinancierd, doch hierover zijn slechts partiële gegevens bekend.

Tervuren.

LUC. AERTS.

In dit artikel wordt een beoordeling gegeven van de positie van de Amerikaanse industrie van duurzame goederen. Als hulpmiddel hiervoor wordt gebruikt een grafiek met een viertal lijnen, die de ontwikkeling van de voorraden, de verkopen, de achterstallige en de ontvangen nieuwe orders aangeven. Aan de hand hiervan betoogt schrijver, dat, hoewel de omvang van de achterstallige orders nog voortdurend stijgt, op grond van de mogelijkheid dat de nieuwe orders hun hoogtepunt reeds hebben overschreden, hieruit geen optimistische conclusies mogen worden getrokken. Het feit, dat het niveau van de verkopen dat van de nieuwe orders dicht is genaderd, maant z.i. eerder tot voorzichtigheid. Hier komt nog bij dat de voorraden een vrij sterke stijging hebben ondergaan. Een stagnatie in deze voorraadaccumulatie zou reeds een merkbare benadeling van de conjunctuur betekenen.

De positie van de Amerikaanse industrie

Het is gebruikelijk bij een beoordeling van tal van economische verschijnselen zich door een tijdschema te laten leiden, hetwelk bepaald wordt door het kalenderjaar. Hoewel dit procédé bepaalde voordelen heeft, komt het ons voor dat het bij een conjunctuurdiagnose wenselijk is een tijdsindeling te volgen, welke gebaseerd is op het conjunctuurverschijnsel zelf.

Doet men dit laatste bij een beoordeling van de positie van de Amerikaanse industrie, dan ligt het voor de hand als uitgangspunt te nemen de recessie van het jaar 1954. Zoals bekend heeft zich in dat jaar een kentering in het economische getij van de Verenigde Staten voorgedaan, welke o.a. in regeringskringen tot ongerustheid leidde. Achteraf gezien is de gang van zaken toentertijd erg meegevallen, doch zulks neemt niet weg dat de symptomen van de conjuncturele teruggang zich duidelijk in de verschillende indices hebben gemanifesteerd.

In de onderhavige beschouwing willen wij aandacht besteden aan die sector van de Amerikaanse industrie welke zich bezig houdt met de vervaardiging van duurzame goederen. Voor een conjunctuurdiagnose is deze sector nog meer instructief dan die van de industrie in haar geheel. Het is immers bekend dat de afzet van duurzame goederen aan grotere conjunctuurfluctuaties onderhevig is dan die van industriële producten in het algemeen. Ook doet zich bij duurzame goederen alleen het verschijnsel voor van omvangrijke achterstallige orders.

Ter beoordeling van de positie van de industrie van duurzame goederen, in den vervolge korthedshalve aangeduid met „de industrie”, wil de bijgaande grafiek een hulpmiddel zijn. In een viertal lijnen is het beloop van vier cijferreeksen weergegeven, welke in hun onderling verband interessant zijn.

Voor de cijfers van de voorraden en de achterstallige orders van de industrie zijn de gegevens genomen aan het eind van ieder kwartaal. Voor de verkopen en de ontvangen nieuwe orders zijn de maandcijfers per kwartaal opgeteld. Het leek ons het beste voor het onderhavige doel gebruik te maken van cijfers welke niet voor conjunctuurfluctuaties zijn gecorrigeerd.

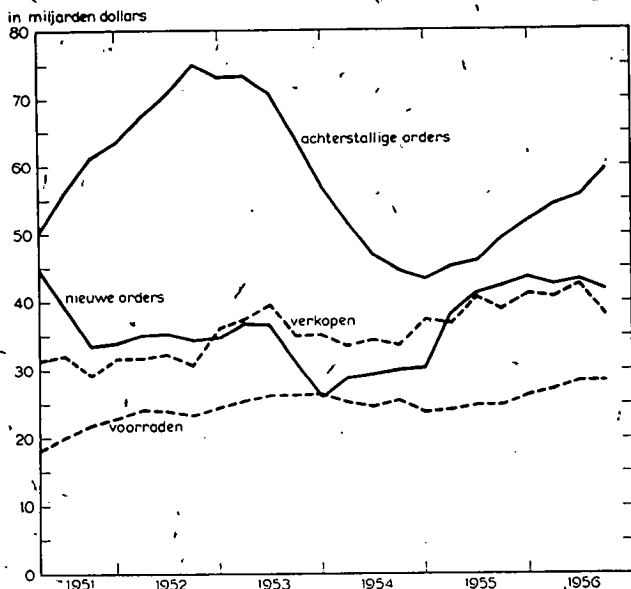
In het algemeen kunnen de volgende verhoudingen tussen de genoemde grootheden worden vastgesteld.

Wanneer de omvang van de nieuwe orders die van de verkopen overtreft, stijgt de omvang van de achterstallige orders. In het omgekeerde geval dalen de achterstallige orders. Een verandering in de omvang van de voorraden moet voor een groot deel worden toegeschreven aan een verschil tussen de omvang van de produktie en de verkopen van de industrie. Ook de fluctuatie in de omvang van de aanwezige primaire grond- en hulpstoffen kan evenwel op het voorraadcijfer van invloed zijn.

Het lijkt van belang uitdrukkelijk vast te stellen dat de ontwikkeling van de omvang van de achterstallige orders afhankelijk is van het verschil in de omvang van nieuwe orders en verkopen en dus niet van de ontwikkeling van de nieuwe orders als zodanig. In feite evenwel blijkt het cijfer van de nieuwe orders aan grotere fluctuaties onderhevig te zijn dan dat van de verkopen. Wanneer dit het geval is zal een stijging in de nieuwe orders te zijner tijd leiden tot het oplopen van de achterstallige orders, terwijl een daling van de nieuwe orders na verloop van tijd zich zal uiten in een vermindering van de achterstallige orders. Een en ander houdt in dat het beloop van de achterstallige orders een time-lag vertoont ten opzichte van de nieuwe orders. Het tijdstip van een verandering in de ontwikkeling van de achterstallige orders wordt onder deze veronderstellingen reeds geruime tijd van te voren aangekondigd door de richtingverandering in de lijn van de nieuwe orders.

Bij de recessie van het jaar 1954 bereikten de nieuwe orders hun dieptepunt reeds eind 1953. Het dieptepunt van de achterstallige orders werd eerst eind 1954 bereikt. De lijn van de nieuwe orders had toen reeds een langdurige periode van stijging achter de rug. Ook de verkopen waren gestegen, zij het in mindere mate. In het eerste kwartaal van 1955 overschreden de nieuwe orders de verkopen, met als gevolg dat de achterstallige orders zich in stijgende richting gingen ontwikkelen.

Bezien wij nu de huidige situatie. De cijfers van de grafiek suggereren dat nieuwe orders momenteel hun hoogtepunt reeds hebben overschreden. Dit hoogtepunt werd bereikt eind 1955. Ook de voor seizoenfluctuaties gecorrigeerde cijfers voor nieuwe orders wijzen in dezelfde richting. Aangezien tot nu toe de nieuwe orders zich op een hoger

niveau bewegen dan de verkopen, stijgen de achterstallige orders nog steeds. Men kan zich echter afvragen, of de huidige ontwikkeling er niet toe zal leiden dat binnen afzienbare tijd de verkopen de nieuwe orders gaan overtreffen. De cijfers van de verkopen duiden er namelijk op dat deze zich nog niet in dalende richting bewegen. Weliswaar was het cijfer voor het derde kwartaal aanzienlijk lager, doch dit houdt verband met uitzonderlijke omstandigheden. Met name moet hierbij gedacht worden aan de staalstaking. Alvorens zich aan een meer definitieve uitspraak te wagen, zou het nuttig zijn de cijfers over het vierde kwartaal van 1956 af te wachten, alsmede de cijfers over de eerste maanden van het lopende jaar. Wanneer deze evenwel eveneens zouden wijzen op een ontwikkeling waarbij de nieuwe orders verder dalen en de verkopen min of meer op peil blijven, ligt de onderstelling van een komende recessie voor de hand.

Het merkwaardige is dat ten gevolge van de vertraagde reactie van de achterstallige orders de voorbereiding van een conjuncturele ommekeer zich buiten de aandacht van het bedrijfsleven kan voltrekken. Zolang zich een stijging van de achterstallige orders voordoet kan zelfs licht de indruk ontstaan dat de industriële positie bijzonder sterk is. Het komt ons voor dat deze verhoudingen ertoe bijdragen dat de conjunctuuromslag zo onverwacht pleegt te komen.

Er is nog een factor welke momenteel tot een terughoudendheid ten aanzien van het conjunctuuroptimisme maant. De voorraden bij de industrie zijn namelijk sedert begin 1955 gestegen. Dit wijst erop dat de industriële produktie meer is toegenomen dan de verkoopcijfers aanduiden. Bij deze voorraadaccumulatie is ten dele sprake van het opheffen van de gevolgen van de voorraadaccumulatie in het jaar 1954. Daarnaast vindt een aanpassing van de voorraden aan de stijgende verkopen plaats. De voorraadstijging is in het laatste kwartaal van 1955 en in de eerste twee kwartalen van 1956 van vrij grote omvang geweest. In het derde kwartaal van 1956 stegen de industriële voorraden slechts weinig doch dit houdt verband met de staking in de staalindustrie. Ook ten aanzien van de industriële voorraden is het evenwel zaak het verdere verloop nauwkeurig te volgen.

Wanneer wij onze beschouwing over de positie van de Amerikaanse industrie willen samenvatten, zou kunnen

worden vastgesteld dat weliswaar de omvang van de achterstallige orders nog voortdurend stijgt, doch dat op grond van de mogelijkheid dat de nieuwe orders hun hoogtepunt reeds hebben overschreden, hieruit geen optimistische conclusies mogen worden getrokken. Integendeel, het feit dat het niveau van de verkopen dat van de nieuwe orders dicht is genaderd maant tot voorzichtigheid. Hier komt nog bij dat de voorraden bij de industrie een vrij sterke stijging hebben ondergaan. Een stagnatie in deze voorraadaccumulatie zou reeds een merkbare benadeling van de conjunctuur betekenen.

Het spreekt vanzelf dat met het bovenstaande slechts een onderdeel van de gehele conjunctuur wordt behandeld. Er zijn evenwel nog meer aspecten aan de Amerikaanse conjunctuur, welke reden tot bezorgdheid geven. Wij denken hier met name aan de monetaire situatie. Wij stellen ons voor hieraan in een volgende beschouwing aandacht te besteden.

Amsterdam.

Drs. W. C. M. MUTSAERS.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

De ontspanning, die zich de vorige week op de geldmarkt aftekende, breidde zich de afgelopen week nog verder uit, zodat de markt zonder voorbehoud, ruim kon worden genoemd. Driemaands schatkistpapier noteerde ca. $3\frac{1}{4}$ pCt., zodat degenen die daarop vorige week à $3\frac{5}{8}$ pCt. hadden ingeschreven in een week tijd een zoet winstje van $\frac{3}{8}$ pCt. boekten. Ook de langere termijnen kwamen lager, bijv. jaarspapier op $3\frac{3}{8}$ — $\frac{1}{2}$ pCt. en tweejaarspapier op $3\frac{11}{16}$ pCt. Voor callgeld overwoog voor het eerst sinds welhaast onheugelijke tijden het aanbod van de zijde der geldgevers; de notering (niet-officieel) daalde tot $2\frac{3}{4}$ pCt.

Ten aanzien van de oorzaak van de aanzienlijke verruiming werd in marktkringen gewezen op de speelruimte in de kasreserves der banken voor het restant van de lopende kaspercentageperiode, terwijl ook wat werd gemompeld over repatriëring van in het buitenland (speciaal de Verenigde Staten) uitgezette middelen. Ongeveinsde verbazing wekte het feit, dat het Rijk ondanks grote betalingen, per 4/2 slechts voor f. 1 mln. méér in het krijt bij de Centrale Bank bleek te staan dan een week tevoren. Boze tongen fluisterden, dat de Schatkist op geheimzinnige wijze bij bevriende instanties geld zou hebben opgenomen.

Uit het jaarverslag van de Amsterdamsche Bank over 1956 bleek, dat ook bij deze grote bank in dat jaar een verdere aanzienlijke verschuiving plaatsvond van krediet aan de Staat (schatkistpapier) naar krediet aan het bedrijfsleven (debiteuren) en dat deze ontwikkeling, naar wordt verwacht, nog niet ten einde is. De vraag doet zich voor, of dit op den duur niet zal leiden tot een onttroning van het schatkistpapier als alles overheersend geldmarktmaterial en tot een rentree van het „handelspapier” (bankaccepten).

De kapitaalmarkt.

De New Yorkse aandelenmarkt, die de laatste weken al enigszins neerslachtig was, vertoonde gedurende de verslagweek een inzinking, die het koersniveau terugbracht tot een dieptepunt voor 1957, een punt waar beneden dit niveau in het jaar 1956 zich slechts op vier beursdagen bewoog.

Als verklaring van de nieuwe daling werd gewezen op deflatievrees, die merkwaardigerwijze de reactie zou voorstellen op de huidige inflatoire tendenties in de Verenigde Staten.

Hoewel het Amsterdamse hoofdfonds Koninklijke, vnl. door de ontwikkeling in Wallstreet, weer wat verder achteruit krabbelde, werd de aandelenmarkt als geheel toch weinig of niet mee omlaag gezogen en kon hier zeker niet van een flauwe stemming worden gesproken. Het vele gepraat over prijsstabilisatie, gepaard gaande met steeds meer prijsverhogingen (met de overheids- en semi-overheidsbedrijven in het eerste gelid), heeft vermoedelijk de vrees voor een verdergaande loon-prijsspiraal er bij de meeste Nederlandse beleggers zo mogelijk nog dieper ingehamerd en de weerstand tegen het op flinke schaal van de hand trachten te doen van aandelen vergroot. Daarnaast is er af en toe ook wel eens echt gunstig nieuws, bijv. de aankondiging, dat de Minister van Financiën binnenkort een nieuwe Herkapitalisatiewet zal indienen, een tijding die prompt een aantal binnenvetters in koers deed stijgen.

Op de obligatiemarkt ving de verslagweek veelbelovend aan met verdere koersstijgingen bij de staats- en andere fondsen. Reeds meende men het begin van een zucht van verlichting in koor van Sluis tot Roodeschool te horen opstijgen bij de gemeentebesturen, die emissies op de gammavoorwaarden bereids in het verschiet gingen zien, doch al spoedig kwam er weer een keer ten kwade en de week werd per saldo met minieme koersstijgingen en hier en daar zelfs dalingen besloten.

Dat de grote kapitaalvragers blijkbaar weinig fiducia hebben in een aanzienlijke en min of meer blijvende verruiming van de markt voor niet risicodragend kapitaal volgt uit hun voortgezet streven zich tijdig en zoveel mogelijk zelfs vooruit op deze markt te dekken voor de financiering van hun investeringen. Zo bijv. de Nederlandsche Spoorwegen, die twee weken geleden op grond van de redenering „beter laat dan nooit” met groot succes f. 25 mln. $4\frac{3}{4}$ pCt. obligaties (niet vervroegd aflosbaar) à 98 pCt. emitteerden en thans een dergelijke leningsoperatie zullen herhalen.

In de weinig benijdenswaardige positie van schip op het strand, dus baken in zee, bevinden zich momenteel degenen, die tot dusverre nalieten om de consequenties uit de revolutie op de kapitaalmarkt te trekken, zoals bijv. de Herstelbank, die na onjuiste speculatie op permanente kapitaalovervloed hier te lande, thans met hangende pootjes bij het Rijk om „liquiditeitsgaranties” moet aankloppen, garanties die kunnen worden aangesproken indien het niet zou lukken, de benodigde middelen spoedig alsnog bij elkaar te trommelen. De Export Financiering Maatschappij ziet blijkbaar ook geen heil meer in het van de hand in de tand leven op de kapitaalmarkt, en sprak reeds als haar voornemen uit, in totaal voor f. 300 mln. op de obligatiemarkt op te nemen, zodra de marktsituatie haar daartoe in staat zal stellen. Dergelijke nog boven de markt hangende vraag vormt uiteraard koren op de molen voor degenen, die de huidige kapitaalschaarste als een blijvertje zien.

Aand.	indexcijfers	A.N.P.-C.B.S.	25 jan.	1 febr.	8 febr.
		(1953 = 100)	1957	1957	1957
Algemeen	.....		197,0	195,4	194,5
Internat. concerns	.....		266,7	264,2	262,0
Industrie	.....		147,5	147,5	148,5
Scheepvaart	.....		164,9	161,8	161,4
Banken	.....		124,8	123,9	122,9
Indon. aand.	.....		100,7	97,5	99,8

Aandelen	25 jan.	1 febr.	8 febr.
	1957	1957	1957
Kon. Petroleum	f. 159,30	f. 158,40	f. 154,70
Unilever	344	342½	342
Philips	247	243½	247
A.K.U.	204%	200½	207
Kon. N. Hoogovens	282	281	285
Van Gelder Zn.	195	202	195½
H.A.L.	181	175	175½
Amsterd. Bank	221	220	219½
H.V.A.	97	96	96

Staatsfondsen			
2½ pCt. N.W.S.	68	66½	67½
3-3½ pCt. 1947	85	86½	86½
3½ pCt. 1955 I	85½	87½	87½
3 pCt. Grootboek 1946	85½	86½	85½
3 pCt. Dollarlening	93	92½	93½

Diverse obligaties			
3½ pCt. Gem. R'dam 1937	87%	90%	91½
3½ pCt. Bk. v. Ned. Gem. 1954 II/III	80	82½	83½
3½ pCt. Nederl. Spoorwegen	87½	87½	87½
3½ pCt. Philips 1948	90	92½	92½
3½ pCt. Westl. Hyp. Bank	83%	84%	86

New York			
Aandelenkoersgemiddelde			
Dow Jones Industrials	478,3	477,2	466,3
		J. C. BREZET.	

De Belgische geld- en kapitaalmarkt in december 1956 en januari 1957

De algemene stand van de geldmarkt.

In aansluiting op de verhoging van de discontovoeten der Nationale Bank op 6 december jl. werd het merendeel der rentevoortwaarden herzien. Ook de private banken pasten hun condities aan deze nieuwe basis aan.

De maand december bracht haar traditionele incidenties op de geldmarkt, zulks in verband met de gebruikelijke „window dressing” rond het opmaken van de einde boekjaarbalans van een aantal banken. Doorgaans wordt hierdoor de liquiditeit van de markt vergroot, daar de banken o.a. enig schatkistpapier op vervalddag laten terugbetalen.

Einde 1956 was evenwel een zeer gevreesde vervalddag voor de Schatkist; blijkens een communiqué heeft de Minister van Financiën de banken verzocht de Schatkist een extra krediet van fr. 2,5 mrd. te verlenen. Dit schatkistpapier diende door de banken te worden opgenomen buiten de gewone dekking om. Deze verrichting was gesplitst in twee fasen: een eerste schijf van fr. 1 mrd. werd ondertekend op 27 december jl., terwijl de tranche van fr. 1,5 mrd. op 3 januari ter beschikking van de Schatkist werd gesteld. Ten einde zich liquiditeiten aan te schaffen om op dit speciaal papier in te tekenen, hebben de banken in sterk verhoogde mate een beroep moeten doen op herdisconto van gewone handelswissels bij de Nationale Bank.

De kredietcreatie gebeurde uiteindelijk voor rekening van de Schatkist, doch statistisch komt zij onder het hoofd „krediet aan de private economie”. Deze speciale schatkistcertificaten zijn daarenboven beleenbaar bij de Nationale Bank, in welk geval hun nominale rentevoet als disconto zal worden aangerekend.

Bij het beoordelen van onderstaande cijfers van het herdisconto door de Nationale Bank, dat op 3 januari 1957 het bedrag van fr. 10 mrd. overschreed, dient te worden bedacht dat vermoedelijk ook het Herdiscontering- en Waarborginstituut einde jaar zwaar in herdisconto was bij de Centrale Bank. Niet alleen is het callgeld op het jaarultimo steeds schaars, doch mogelijkerwijze werd door de

banken voor deze vervalddag ook een intensiever beroep gedaan op de faciliteiten van het H.W.I. in verband met het herdisconto van sommige kredieten. Alles samen genomen een zware vervalddag.

Verloop van de kredietverlening

	Portefeuille handelspapier Nationale Bank	Herdisconto door de private banken bij de Nat. Bank en parastatale instellingen	Krediet verleend aan de economie door de private banken
december 1955	6.762	6.254	45.695
april 1956	3.141	5.303	47.895
juni 1956	4.180	6.040	46.327
september 1956	5.229	7.186	46.120
oktober 1956	5.996	6.445	47.812
november 1956	7.079	6.564	48.377
december 1956	10.006 a)	—	—

a) Cijfer eerste donderdag volgende maand, meer karakteristiek voor de vervalddag.

De toestand van de banken.

In tegenstelling met wat aanvankelijk vermoed werd liggen de bankdeposito's einde november aanmerkelijk lager dan een maand tevoren. Toch blijken de banken weinig nadeel ondervonden te hebben van de aankoopgolf die het publiek in beweging bracht. Het is evenwel niet uitgesloten dat einde november de bankdeposito's reeds de incidentie hebben ondergaan van de geaccelereerde herbevoorrading van het land, in welke zin trouwens ook de debiteurposities in de E.B.U. in november en december vorig jaar een aanduiding geven.

Enkele cijfers uit de globale bankbalansen (in mln. fr.)

	31 dec. 1955	sept. 1956	okt. 1956	nov. 1956
Actief				
Krediet aan de private economie	45.695	46.120	47.812	48.377
a. Handelswissels	15.696	14.688	15.709	16.091
b. Prolongaties en voorschotten	1.291	1.247	1.267	1.296
c. Kaskredieten	19.080	20.380	20.754	20.659
d. Accepten	9.628	9.805	10.082	10.331
Krediet aan de Overheid	49.702	53.926	55.255	54.088
Passief				
Bankiers	7.859	7.943	8.268	8.602
Deposito's totaal	79.027	81.969	83.065	81.663
Deposito's op zicht	67.260	70.218	71.091	70.307
Deposito's op termijn	11.767	11.751	11.974	11.356
Kasbons	3.816	4.201	4.229	4.225
Totaal vreemde werkmiddelen	90.702	94.113	95.562	94.490
Totaal eigen middelen	7.048	7.431	7.461	7.461

Langs de zijde van de kredietverlening dient de verdere progressie van de discontokredieten te worden vermeld, terwijl tevens de acceptkredieten nog enige vordering boekten.

Zoals vroeger opgemerkt lijkt de uitgifte van kasbons een verzadigingspunt te hebben bereikt. Zulks lijkt wel enigszins verband te houden met de rentevoorzwaarden. De grote banken geven thans doorlopend kasbons uit op 3 jaar met een netto rente van 3½ pCt., en sommigen ook op 5 jaar met 4 pCt. rente. De parastatale instellingen, die eveneens kasbons uitgeven, hebben vanaf 1 december 1956 hun voorwaarden geüniformeerd, en bieden thans op 3 jaar 4,25 pCt. rente en op 5 jaar 4,50 pCt. Hun voorwaarden voor het langerlopend papier zijn 4,75 pCt. op 10 jaar en 5 pCt. op 20 jaar. Voor de banken lijkt de kostprijs van de met kasbons aangetrokken gelden aanzienlijk hoger dan de vermelde rentepercentages: allerhande onkosten dienen te worden verrekend, w.o. een zegelrecht

van 0,35 pCt., evenals de rentebelasting van 11 pCt. onder het honderd die zij te hunnen laste nemen.

De obligatiemarkt.

De stijging van het rentetarief van de Nationale Bank veroorzaakte begin december een plotselinge en zeer scherpe koersdaling die kan worden vergeleken met de baisse van einde juni 1946.

Over de ganse maand berekend beliep de gemiddelde koersdaling van:

rechtstreekse staatsfondsen:	
met maximum 5 jaar looptijd	0,30 pCt.
met middelmatige looptijd	3,63 pCt.
met lange looptijd	3,93 pCt.
koloniale obligaties met middelmatige en lange looptijd	4,21 pCt.
andere overheidsfondsen op halflange termijn	3,24 pCt.
obligaties van het Gemeentekrediet en van de grote steden met middelmatige en lange looptijd	3,44 pCt.

Tijdens de tweede helft van december werden de koersen terug vaster, behalve voor de langlopende fondsen. Op de emissiemarkt valt er geen activiteit te signaleren. In dit verband kan ook worden genoteerd dat er in 1957 verhoudingsgewijze zeer weinig overheidsleningen op vervalddag komen (nl. ca. fr. 2 mrd. schatkistcertificaten en ruim fr. 1 mrd. Muntsaneringslening), hetgeen ongetwijfeld de nieuwe financieringen voor de Schatkist zal vergemakkelijken.

Rentestand op de obligatiemarkt a)

(in pCt. per einde maand)

	Gemiddelde looptijd	aug. 1948	juni 1950	juni 1951	okt. 1956	nov. 1956	dec. 1956
Staatsrenten	langlopend	4,77	4,38	4,68	4,20	4,21	4,40
Staatsfondsen	7 à 8 jaar	4,83	4,63	5,24	4,83	4,96	5,34
Kasbons Steden	5 à 6 jaar	5,07	4,49	5,37	5,18	5,28	5,66
Kasbons parastatale instellingen	ca. 9 jaar	—	—	5,41	4,83	4,94	5,21
Private instellingen	10 à 12 jaar	6,06	5,43	6,08	5,03	5,06	5,13

a) Reële rendementen — rekening gehouden met agio en disagio tegenover terugbetalingsprijs.

Bron: Kredietbank.

De aandelenmarkt.

De beursstemming was tijdens de afgelopen maand in het algemeen vrij gunstig. De index van de contantmarkt klom met 4,4 pCt., de termijnmarkt zelfs met 11,1 pCt. Dit verschil wijst erop dat de hausse voor een groot deel aan speculatieve invloeden is toe te schrijven. Dit wordt inderdaad bevestigd door het feit dat de onmiddellijke aanleiding tot de herleving in het begin van de maand te vinden was in de beslissing tot terugtrekking der Brits-Franse troepen uit Egypte en de berichten rond de Amerikaanse tussenkomst in de Europese petroleumbevoorrading.

De belangstelling voor de goudmijnen nam gevoelig toe, eerst ingevolge de pessimistische artikelen over de positie van het pond en nadien door het Britse verzoek inzake kwijtschelding van de interesten op de dollarschulden. Naderhand waren het dan de koperwaarden die in de belangstelling geraakten, waarbij Union Minière zelfs voor het eerst sedert lange tijd opnieuw de fr. 6.000 bereikte.

De petroleumrubriek vertoont in verband met de gunstige evolutie van de Suez-kwestie de grootste stijging met 14,2 pCt. De koloniale rubrieken klommen globaal met 8,5 pCt. De glasrubriek, die de vorige maand gevoelige klappen had gekregen ingevolge de vrees voor petroleum-schaarste, herstelde zich in december. Spiegel- en venster-glas stegen dan ook met 9,4 en 7,1 pCt.

Beurs van Brussel

Categorie	30 dec. 1955	30 nov. 1956	28 dec. 1956	Verschil in pCt.	
				jaar 1956	december 1956
Verzekeringen	246,4	211,5	215,0	-12,8	+ 1,7
Banken	139,4	134,8	137,7	- 1,2	+ 2,2
Portefeuille	182,8	167,3	173,2	- 5,3	+ 3,5
Onroerende	114,7	115,3	116,2		+ 0,8
Spoorwegen	125,5	137,1	148,5	+18,3	+ 8,3
Tramwegen	126,1	122,9	123,6	- 2,0	+ 0,6
Trusts	161,2	147,0	154,3	- 4,3	+ 5,0
Gas en elektriciteit	134,0	131,6	136,7	+ 2,0	+ 3,9
Waterbedeling	159,8	158,0	157,1	- 1,7	- 0,6
Metaalnijverheid*	117,0	118,6	123,5	+ 5,6	+ 4,1
Zink- en loodmijnen*	214,2	220,5	231,8	+ 8,2	+ 5,1
Scheik. nijverheid*	120,4	114,9	118,3	- 1,8	+ 3,0
Steenkolennijverheid*	131,3	126,3	128,5	- 2,1	+ 1,7
Spiegelglas	198,6	177,2	193,9	- 2,4	+ 9,4
Glasblazerijen*	220,8	175,3	187,7	-15,0	+ 7,1
Bouwnijverheid*	171,7	179,2	186,9	+ 8,9	+ 4,3
Textielnijverheid*	80,6	82,1	84,5	+ 4,8	+ 2,9
Kol. ondern. (zonder spoorw.)	148,0	120,4	131,4	-11,2	+ 9,1
Koloniale spoorwegen	202,2	107,2	104,3	-48,4	- 2,7
Plantages	120,8	111,0	112,6	- 6,8	+ 1,4
Kol. ondern., spoorw. en plantages	148,4	119,8	130,0	-12,4	+ 8,5
Voedingsnijverheid*	114,1	110,4	110,6	- 3,1	+ 0,2
Brouwerijen*	120,9	126,7	130,1	+ 7,6	+ 2,7
Suikerfabrieken*	196,2	167,5	163,7	-16,6	- 2,3
Voedingsindustrie alg.	124,0	119,7	120,2	- 3,1	+ 0,4
Diverse*	122,8	121,6	126,2	+ 2,8	+ 3,8
Papiernijverheid*	197,3	193,8	205,4	+ 4,1	+ 6,0
Petroleum*	233,1	188,3	215,1	- 7,7	+14,2
Warenhuizen*	141,6	176,7	183,8	+29,8	+ 4,0
Diverse nijv. algemeen	149,6	148,4	156,0	+ 4,3	+ 5,1
Industriëlen (gem. van*)	130,2	128,1	132,7	+ 1,9	+ 3,6
Algemeen					
Contantmarkt	137,7	129,8	135,5	- 1,6	+ 4,4
Termijnmarkt	197,1	173,4	192,6	- 2,3	+11,1

Bron: Kredietbank.

Na een stijging gedurende een drietal maanden is het algemeen beursrendement ingevolge de verbeterde koersen opnieuw licht gedaald. Het bedrag einde december 3,63 pCt.

Beursrendement van 72 aandelen

	1953	1954	1955	1956
januari	5,44	4,74	3,18	3,29
februari	5,55	4,89	3,04	3,28
maart	5,50	4,53	3,07	3,44
april	5,34	4,08	3,18	3,48
mei	5,24	3,88	3,27	3,58
juni	5,22	3,80	3,29	3,54
juli	5,06	3,61	3,20	3,51
augustus	5,04	3,57	3,17	3,59
september	5,31	3,31	3,19	3,39
oktober	4,94	3,43	3,23	3,63
november	4,86	3,33	3,22	3,73
december	4,84	3,17	3,27	3,63

Bron: Kredietbank.

Kortenberg.

Dr. L. DELMOTTE.

RECENTE PUBLIKATIES

J. A. Baart: *De calculatie in de onderneming*. Tweede herziene druk. N.V. H. E. Stenfert Kroese, Leiden 1956, 254 en XII blz., gebonden f. 15.

Van dit bekende boek, dat vooral bedoeld is als handleiding voor hen die in de praktijk de kostprijberekening beoefenen of willen gaan beoefenen, is een tweede druk verschenen. De behandelde stof is op systematische en overzichtelijke wijze gerangschikt, waarbij een groot aantal tabellen en schema's de tekst verduidelijken. Zonder al te diep in te gaan op de theorie van het kostprijvraagstuk, wordt op basis daarvan de praktische toepassing behandeld. Principiële veranderingen zijn in deze druk niet aangebracht.

Lindeboom, Prof. Dr. J.: *Wat en hoe?* Kleine wenken voor produktief wetenschappelijke arbeid. Assen 1956, 23 blz., f. 1,50.

Oorschot, Dr. H. J. van: *De ontwikkeling van de nijverheid in Indonesië*. 's-Gravenhage 1956, 146 blz., f. 8,75.

Poelje, G. A. van: *Snoer zonder einde*. Beschouwingen over gemeentelijke indeling en gemeentegrenzen. Alphen aan den Rijn 1956, 22 blz., f. 1,60.

Stuvel, H. J.: *Het deltaplan*. De geboorte. Amsterdam 1956, 362 blz., f. 19,50.

Central Statistical Office: *National income statistics, sources and methods*. London 1956, viii en 387 blz., f. 14,75.

Friedman, Bernard: *Principles and techniques of applied mathematics*. New York 1956, ix en 315 blz., f. 32,95.

Neyman, Jerzy ed.: *Contributions to econometrics, industrial research and psychometry*. Berkeley, Calif., 192 blz., f. 24,15.

Nørregaard Rasmussen, P.: *Studies in inter-sectoral relations*. København-Amsterdam 1956, 217 blz., f. 23.

Siegel, Sidney: *Non-parametric statistics for the behavioral sciences*. New York 1956, xvii en 312 blz., f. 26,80.

Statistisch zakboek 1956, uitg. van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Utrecht 1956, xxi en 177 blz., f. 4,90.

Cumming, J. C.: *The new sales promotion in the textile industry*. New York 1955, 222 blz., f. 20,85.

Mechelen, Dr. Frans van: *Inleiding tot het publieke opinie- en marktonderzoek*. Antwerpen-Bilthoven, 134 blz., f. 4,95.

Phelps, D. M.: *Sales management, policies and procedures*. 3rd printing. III. 1956, xv en 902 blz., f. 32,15.

Rooij, Mr. Dr. M.: *Het dagbladbedrijf in Nederland*. Een economisch-sociaal beeld. Leiden 1956, ix en 613 blz., f. 30.

STATISTIEKEN

INTERIM-INDEXCIJFERS VAN GROOTHANDELSPRIJZEN¹⁾

	1948 = 100	1955	juli 1956	aug. 1956	sept. 1956	okt. 1956	nov. 1956
Voedingsmiddelen:							
plantaardige	123	124	123	122	124	132	
dierlijke	114	115	121	120	120	120	
totaal	118	119	122	121	122	126	
Grondstoffen voor:							
houtwaren	161	157	157	156	156	156	
chem. produkten	121	129	130	129	131	141	
textielwaren	133	127	127	128	128	133	
leer en leerwaren	113	116	116	116	115	116	
metaalwaren	157	164	162	163	164	166	
papier	119	125	125	125	125	125	
hulpstoffen	186	200	201	205	206	208	
totaal	160	168	168	169	170	173	
Algewerkte produkten:							
glas, aardewerk enz.	158	162	162	163	163	163	
houtwaren	-116	121	120	121	121	121	
chem. produkten	126	125	125	125	126	126	
textielwaren	137	130	131	133	134	135	
leer- en rubberwaren	136	137	137	137	137	137	
papierwaren	150	149	149	149	150	150	
metaalwaren	147	153	153	153	153	153	
gefabeceerde voedings- en genotmiddelen	133	134	134	135	136	137	
overige produkten	156	144	146	149	157	166	
totaal	137	136	136	138	138	140	
Algemeen indexcijfer	137	138	139	140	141	143	

¹⁾ Ontleend aan het Statistisch Bulletin van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

²⁾ De wegingscoëfficiënten zijn vastgesteld overeenkomstig de verhoudingen in 1948.

WERKLOOSHEID ¹⁾ ²⁾

Maand	Totaal aantal werklozen	waarvan		
		nijverheid	landbouw	losse arbeiders
31 jan. 1956	52.100	14.800	11.500	10.300
29 febr. 1956	53.900	13.600	10.200	5.100
31 mrt. 1956	59.200	15.000	12.400	5.800
30 april 1956	32.500	6.200	3.300	2.500
31 mei 1956	24.500	3.400	2.400	1.700
30 juni 1956	18.400	2.400	1.100	1.200
31 juli 1956	18.800	2.500	2.100	1.200
31 aug. 1956	21.100	4.400	1.700	1.500
30 sept. 1956	20.800	4.200	900	1.300
31 okt. 1956	19.800	3.100	400	900
31 okt. 1956	21.900	3.400	1.000	1.400
30 nov. 1956	28.800	5.900	3.400	1.100
31 dec. 1956	43.700	9.400	8.900	5.100

¹⁾ Ontleend aan het Statistisch Bulletin van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

²⁾ Gegevens van arbeidsbureaus; afgerond op honderdtallen.

IN- EN UITVOER ¹⁾

(waarde in miljoenen gulden)

Jaar	Invoer		Uitvoer		Dekkingspercentage	
	dec.	jan.-dec. ²⁾	dec.	jan.-dec. ²⁾	dec.	jan.-dec. ²⁾
	1938	122	122	85	90	70
1953	849	752	694	682	82	91
1954	1.124	905	812	764	72	84
1955	1.048	1.016	898	851	86	84
1956	1.118	1.175	853	907	76	77

¹⁾ Bron: C.B.S.

²⁾ Maandgemiddelden.

PRODUKTIE-INDEXCIJFERS ¹⁾

(1949 = 100)

Omschrijving	Jaar-gemiddelde		1955			1956		
	1954	1955	sept.	okt.	Nov.	sept.	okt.	Nov.
Aantal arbeidsdagen in de betrokken maand ²⁾	23½	23½	24	23½	24	22½	25	24
Algemene indexcijfers van de nijverheid ³⁾								
Algemene produktie-index	141	151	123	125	126	123	136	136
Gemiddelde dagproduktie ⁴⁾	141	151	120	125	123	128	128	133
Indexcijfers per bedrijfsklasse:								
Bouwmaterialen en aardewerk	129	135	127	116	109	126	129	112
Chemische nijverheid (excl. aardolieprodukten)	143	152	121	121	120	122	126	132
Leder- en rubbernijverheid	120	123	121	123	123	123	138	129
Mijnbouw	108	102	107	104	102	102	112	106
Metaalnijverheid	166	186	140	136	136	135	149	148
Papierindustrie	156	164	117	114	128	113	136	—
Textielnijverheid	138	141	113	116	117	110	125	—
Gas, elektriciteit en water	155	164	114	127	130	122	144	147
Voedings- en genotmiddelenindustrie	123	129	112	123	125	114	129	136

¹⁾ Bron: C.B.S.

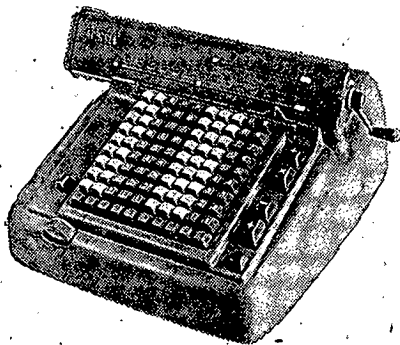
²⁾ Onder arbeidsdagen worden verstaan alle dagen, met uitzondering van de zondagen, Nieuwjaarsdag, 2e Paasdag, Hemelvaartdag, 2e Pinksterdag en de beide Kerstdagen. Zaterdag zijn als halve dagen geteld.

³⁾ Excl. bouwnijverheid.

⁴⁾ Berekend door het algemeen indexcijfer te delen door het verhoudingsgetal van het aantal arbeidsdagen in de betrokken maand en het gemiddelde aantal arbeidsdagen van 23½ in 1949.

numeria

rekenmachine

totalia

telmachine en schrijvende rekenmachine

Leverbaar via de bonafide kantooromachinehandel

Importrice: J. A. J. Risseeuw's Handelsonderneming N.V., Koningin Emmakade 192-193, Den Haag.

Voor de
particuliere belegger
het
aangewezen
advies-organ

Versijnt 1 keer p. 14 dagen

Vraagt gratis proefnummer

Administratie Bel-Bel
Postbus 42 - Schiedam

De ware betekenis kunt
U opslaan in het mo-
numentale boekwerk
„Jacht en Taal”, een rij-
ke verzameling jacht-
en jagerstermen en ci-
taten, van de hand van
Dr. A. G. J. Hermans.
Een waardevol bezit en
... een geschenk, dat
hogelijk gewaardeerd
wordt.

Prijs f 27,50

Vraagt Uw boekhandelaar

ave van de
KON. NED. BOEKDRUKKERIJ
M. ROELANTS, SCHIEDAM

N.V. NEDERLANDSCHE SPOORWEGEN

GEVESTIGD TÈ UTRECHT

UITGIFTE VAN F 25.000.000,-
4³/₄ pCt. 25-JARIGE OBLIGATIËN
(lening 1957 II)

Met verwijzing naar het prospectus d.d. heden berichten
ondergetekenden, dat zij de inschrijving op bovenge-
noemde obligatiën openstellen op

WOENSDAG 20 FEBRUARI 1957,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,
te hunnen kantore te

AMSTERDAM, ROTTERDAM, 's-GRAVENHAGE
en **UTRECHT**, voor zover in genoemde plaatsen
gevestigd,

TOT DE KOERS VAN 98 pCt.

Prospectussen en inschrijvingsbiljetten zijn bij de kantoren
van inschrijving verkrijgbaar.

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V. HOPE & CO.

AMSTERDAMSCH E BANK N.V.

DE TWENTSCHE BANK N.V.

LIPPMANN, ROSENTHAL & CO.

R. MEES & ZONEN

PIERSON & CO.

ROTTERDAMSCH E BANK N.V.

VLAER & KOL

AMSTERDAM,
ROTTERDAM, 12 FEBRUARI 1957
UTRECHT.

BERICHT

Wij vestigen er de aandacht van onze dona-
teurs, leden en abonnees op, dat wij de dona-
ties, contributies en abonnementsgelden 1957
gaarne tegemoet zien op onze girorekening no.
8408 of op onze rekening bij fa. R. Mees en
Zoonen te Rotterdam.

**NEDERLANDSCH ECONOMISCH
INSTITUUT.**

N.V. NEDERLANDSCHE SPOORWEGEN

Bij het Secretariaat bestaat de mogelijkheid tot plaatsing van een

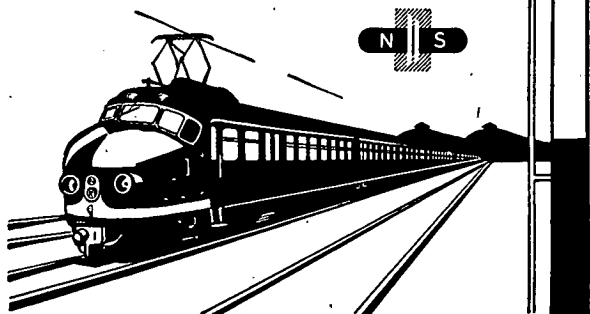
jong academisch gevormd econoom (bedrijfseconomische richting).

De werkzaamheden bestaan in hoofdzaak uit het bestuderen van onderwerpen op sociaal-, bedrijfseconomisch en vervoerspolitiek gebied en het neerleggen van de resultaten daarvan in rapporten ten behoeve van de bedrijfsleiding.

Gegadigden moeten naast theoretische belangstelling vooral zin hebben voor het oplossen van praktische vraagstukken, zich snel in nieuwe onderwerpen kunnen inwerken, gevoel bezitten voor statistische gegevens, beschikken over een bondige stijl en vertrouwd zijn met de moderne talen.

Sollicitaties met foto te richten aan de 2e Afdeling van de Dienst van Personeelzaken der N.V. Nederlandsche Spoorwegen te Utrecht.

Op de enveloppe in de linker bovenhoek te vermelden: nr. 16/1.

Maak gebruik van de rubriek

„VACATURES”

voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies. Het aantal reacties, dat deze annonces ten gevolge hebben, is doorgaans uitermate bevredigend; begrijpelijk: omdat er bijna geen grote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert!

VAN LEER'S VATENFABRIEKEN N.V. Amsterdam

vraagt voor haar afdeling Documentatie een

medewerker

Deze employé zal assisteren bij het samenstellen van rapporten over economische aangelegenheden in binnen- en buitenland voor de interne informatie van het concern.

Vereist: Middelbare schoolopleiding en economische scholing; goede kennis van de moderne talen.

Leeftijd: tussen 22 en 30 jaar.

Schriftelijke sollicitaties met vermelding van opleiding en ervaring, vergezeld van een pasfoto, te richten aan de Sociale Dienst van Van Leer's Vatenfabrieken N.V., Postbus 898, Amsterdam.

DE COÖPERATIEVE CENTRALE BOEREN- LEENBANK

te

EINDHOVEN

heeft plaatsingsmogelijkheid voor enige aanstaande

ADJUNCT-INSPECTEURS

bij haar afdeling Inspectie.

Voorkeur genieten zij, die het diploma H.B.S. 5 j. of Gymnasium bezitten, alsmede het Staatspraktijkdiploma, resp. de akte M.O. Handelswetenschappen of Boekhouden.

Voor deze functie, die aantrekkelijke perspectieven biedt, is enige jaren praktijk in het bedrijfsleven of op een accountantskantoor wel gewenst.

Leeftijd ten hoogste 35 jaar.

In aanmerking komende sollicitanten dienen rekening te houden met een geneeskundig en psychologisch onderzoek.

Brieven, waarin alle van belang zijnde gegevens zijn opgenomen, worden gaarne ingewacht bij de afdeling Personeel van de Coöperatieve Centrale Boerenleenbank, Dommelstraat 9, Eindhoven, onder letter ADJ.

Robbers en van den Hoogen.

WIJNKOPERS SINDS 1842 - VELPERWEG 23 ARNHEM - TELEFOON K 8300 - 24377

vacatures

D. BLANKEVOORT & ZOON N.V.

Algemene Aanneming Maatschappij, Bloemendaal

zoekt voor de algemene leiding en coördinatie
van de administratieve afdelingen van het bedrijf een

TOPFUNCTIONARIS

Voor deze belangrijke en geheel zelfstandige functie is nodig:

- Ruime praktische ervaring in leidinggevende functie
- Scherp inzicht in economisch/organisatorische aangelegenheden
- Gedegen kennis van moderne bedrijfsadministratie
- Goede talenkennis om het bedrijf ook naar buiten behoorlijk te kunnen vertegenwoordigen
- Leeftijd bij voorkeur niet jonger dan 35 jaar

Academische opleiding strekt tot aanbeveling, maar is niet vereist.

Eigenhandig geschreven brieven met pasfoto en volledige gegevens omtrent opleiding, ervaring en personalia te richten aan de Directie van de N.V., Zuider Stationsweg 5a, Postbus 19, Bloemendaal (N.H.)

Voor vacerende functies
en beschikbare krachten

op hoog niveau, zijn de
advertentiekolommen van
„Economisch-Statistische
Berichten” het aangewezen
medium;

1e) Omdat Uw annonce onder
de aandacht komt van stafper-
soneel in de grote bedrijven.

2e) Omdat Uw annonce wordt
gelezen door diegenen, die de
zakelijk belangrijke beslissingen
nemen, of daarbij van grote
invloed zijn.

N.V. Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij

H.A.M. ROELANTS

Schiedam

Bij Textielveredelingsbedrijf

boekelo

vaceert de positie

Chef financiële boekhouding

In aanmerking voor deze functie kunnen komen wilskrachtige personen met economische en boekhoudkundige scholing op middelbaar niveau (S.P.D.)

Leeftijd minstens 30 jaar.

Gegadigden moeten bereid zijn zich eventueel aan een psychologisch onderzoek te onderwerpen.

Sollicitatiebrieven te richten aan Directie der N.V. Boekelosche Stoomblekerij te Boekelo (gem. Enschede), motto: „Financiële Boekhouding”.

DE OLVEH VAN 1879

PENSIOEN VERZEKERINGEN

VOOR IEDER BEDRIJF EEN PASSENDE REGELING
VOOR IEDERE REGELING EEN PASSENDE VERZEKERING

Deskundig
advies wordt
op aanvraag
gaarne verstrekt.

Kortenaerkade 1 - 's-Gravenhage - Telefoon 183390

Groot gewestelijk dagblad zoekt een

aankomend

Financieel-Economisch Redacteur

Vereisten: vlotte stijl van schrijven;
doctoraal Economie of M.O. Economie
of Rechten met economie als keuzevak.

Enige ervaring in fin.-econ. praktijk en/of
fin.-econ. journalistiek strekt tot aan-
beveling.

BRIEVEN MET UITVOERIGE INLICHTINGEN OVER
PERSOON, OPLEIDING EN ERVARING ONDER
NO. 2068-1 AAN HET BUREAU VAN DIT BLAD.

Wij belasten ons met het bewaren en admini-
streren van Uw effectenbezit, in welk geval wij
adviseren bij emissies en o.a. zorgen voor het
knippen en verzilveren van coupons en dividend-
bewijzen, het nazien van uitlotingen en het
incasseren van aflosbare obligaties. Vraagt na-
dere inlichtingen aan de

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.

91 kantoren in Nederland

HET LABORATORIUM VOOR TOEGEPASTE PSYCHOLOGIE

Vossiusstraat 54, Amsterdam, zoekt voor één van zijn relaties (over-
koepelende industriële organisatie) een

ARBEIDS- EN LOONTECHNICUS

die zich zal kunnen belasten met onderzoekingswerk op loontech-
nisch en economisch gebied.

Gedacht wordt aan een academicus (Ir. of Econ. Drs.), die een
ruime praktijk-ervaring bezit ten aanzien van produktieproblemen.

Ook redactionele werkzaamheden vormen een belangrijk onderdeel.
Salarisniveau: omstreeks f 12.000,—.

Leeftijd: minstens 30 jaar.
Gunstige pensioenregeling.

Eigenhandig geschreven brieven, met uitvoerige inlichtingen om-
trent theoretische opleiding, praktische loopbaan en persoonlijke om-
standigheden, met bijvoeging van pasfoto, binnen een week te richten
aan bovengenoemd Laboratorium.

Op enveloppe vermelden: letters A. L. T.

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie
van:

Prof. P. Hennipman, ⁵
A. M. de Jong,
Prof. P. B. Kreukniet,
Prof. H. W. Lambers,
Prof. J. Tinbergen,
Prof. G. M. Verrijn Stuart,
Prof. F. de Vries,
Prof. J. Zijlstra.

Abonnementsprijs f 22.50
fr. p. post f 23.60; voor stu-
denten f 19.—; fr. per pos-
t f 20.10.

Abonnementen worden aan-
genomen door de boekhande-
len door uitgevers

DE ERVEN F. BOHN
TE HAARLEM